

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

MARCELA PEJCHALOVÁ

Obor: Vychovatelství

3. ročník - prezenční forma

**Strategie řešení projevů šikany ve výchovných
a vzdělávacích institucích**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Holá, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 16. dubna 2010

Marcela Pejchalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat mé vedoucí práce PhDr. Lence Holé, Ph.D., za odborné vedení a cenné podněty. Chtěla bych také jmenovitě poděkovat slečně Pavlíně Alkové, koordinátorce projektu, lektorkám Mgr. Heleně Adamusové, Mgr. Renatě Ježkové za vřelé přijetí a hlavně Mgr. Janě Udatné, manažerce projektu Minimalizace šikany, za ochotu a čas, který mi věnovala.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 AGRESE	8
1.2 ŠIKANA.....	9
1.3 TROJROZMĚRNÝ POHLED NA ŠIKANOVÁNÍ.....	10
1.4 VÝVOJOVÁ STÁDIA ŠIKANY	10
2. PROJEVY ŠIKANY A JEJÍ DŮSLEDKY.....	13
2.1 PROJEVY ŠIKANOVÁNÍ	13
2.2 DŮSLEDKY ŠIKANOVÁNÍ.....	15
3. STRATEGIE ŘEŠENÍ ŠIKANY.....	16
3.1 PODEZŘENÍ NA ŠIKANOVÁNÍ	17
3.2 DIAGNOSTIKA – VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANOVÁNÍ.....	17
3.2.1 Rozhovor s informátory a oběťmi	19
3.2.2 Nalezení vhodných svědků	19
3.2.3 Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky	19
3.2.4 Ochrana obětí	19
3.2.5 Rozhovor s agresory	20
3.3 NASTOLENÍ NÁPRAVY.....	21
3.3.1 Metoda vnějšího tlaku.....	21
3.3.2 Metoda usmíření (vnitřní přeměna vztahů mezi obětí a agresorem)	22
4. ŠIKANA VE VÝCHOVNÝCH A VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍCH A JEJÍ ŘEŠENÍ.....	23
4.1 VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE V ČESKÉ REPUBLICE.....	23
4.2 VÝSKYT A ŘEŠENÍ ŠIKANY VE VZDĚLÁVACÍCH INSTITUCÍCH.....	23
4.3 VÝSKYT A ŘEŠENÍ ŠIKANY VE VÝCHOVNÝCH INSTITUCÍCH.....	24
5. ŠIKANA NA ŠKOLÁCH A JEJÍ ŘEŠENÍ	26
5.1 ŠKOLSKÉ DOKUMENTY	26

5.2	ŘEŠENÍ ŠIKANY NA ŠKOLÁCH.....	27
5.2.1	Přístup pedagoga k šikaně	27
5.2.2	Spolupráce školy s rodinou.....	28
5.2.3	Spolupráce školy se specializovanými a ostatními institucemi	29
6.	PREVENCE ŠIKANY	32
6.1	SCHÉMA PREVENCE ŠKOLNÍ ŠIKANY	32
6.2	PODPORA AUTORITY UČITELE	33
6.3	PODPORA ŽÁKŮ A JEJICH SPOLUPRÁCE	34
II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	36
7.	MINIMALIZACE ŠIKANY	36
7.1	CÍLE	36
7.2	VYUŽITÉ METODY	36
7.3	SBĚR INFORMACÍ	37
7.4	VZNIK PROJEKTU A JEHO POSLÁNÍ	38
7.5	PRŮBĚH A REALIZACE PROJEKTU	41
7.6	ÚSPĚCHY A VÝSTUPY PROJEKTU	43
7.7	POKRAČOVÁNÍ PROJEKTU PO PILOTNÍ FÁZI	46
	ZÁVĚR.....	50
	SEZNAM LITERATURY	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Problematika šikanování je velmi závažným a ožehavým tématem, zejména když se jedná o šikanu mezi dětmi. V dnešní době se ve školách objevuje čím dál více agresivity, záškoláctví a jiných problémů včetně šikany. Je to problém, který může potkat každého z nás. Šikanování nás může postihnout v průběhu celého našeho života- v mateřské škole, základní škole, střední škole, vysoké škole, armádě i na pracovišti.

Hlavní je nepodceňovat situaci, ve které se dítě (oběť) nachází, a přikročit k nějakému řešení. Pokud si pedagog, vychovatel nebo někdo jiný si všimne podivných znaků v chování mezi dětmi, musí zbystřit. Nemůže to nechat být a zavírat oči. V takovém případě je nutné začít postupovat. V dnešní době existuje mnoho odborníků a institucí, které se touto problematikou zabývají. S nimi by měla každá škola spolupracovat a v případě potřeby (např. když neví, jak postupovat) se na ně obrátit. V současnosti jsou možné i účasti na různých školeních a kurzech pro pedagogy a jiné odborné pracovníky.

Má bakalářská práce je rozdělená na teoretickou a praktickou část, kdy teoretická se skládá z šesti kapitol. První kapitola je věnována problematice šikanování obecně - agresi, šikaně a jejímu vývoji. V následující kapitole jsou zmíněni hlavní aktéři šikanování, ale celkově pojednává o projevech a následcích, které sebou šikanování přináší. Ve třetí kapitole se objeví rozdělení strategií, možný postup při vyšetřování šikany na školách a metody nápravy. Čtvrtá kapitola zahrnuje šikanu ve výchovných a vzdělávacích institucích. Pátá, předposlední, kapitola informuje o školních dokumentech dotýkajících v různém spojení s problematikou šikany. Dále je v ní obsažen přístup pedagoga a spolupráce školy s rodinou i speciálními institucemi, na které se lze obrátit při řešení problému šikanování. Poslední, šestá, kapitola je věnována prevenci šikanování a s tím spojené podpoře učitele, třídní komunitě.

Již jsem se zmínila o možnostech kurzů a školení pro pedagogy. Abych to upřesnila, existují u nás i v zahraničí různé preventivní programy, které taková školení provádějí. Pro svou praktickou část jsem si vybrala jeden z nich a tím je Minimalizace šikany. Za její hlavní cíl jsem si vytyčila získání dostupných informací o pilotní fázi projektu a na jejich základě zhodnotit výsledky, kterých tento projekt

dosáhl. Druhým cílem je zjistit další rozvoj projektu po ukončení jeho pilotní fáze a průběh vzdělávacích seminářů.

I. Teoretická část

1. Šikana a její vývojová stádia

V první kapitole si naznačíme, jak vnímají autoři na agresi a šikanu. Na šikanování se zaměříme ze tří různých stran a následně rozebereme pět vývojových stádií.

1.1 Agrese

Agrese je definována různě a má hodně významů. Existují i teorie agrese a potom závisí její vymezení nejen na tom, na co se autor zaměří, ale také ke které teorii se přikloní.¹

Původ slova agrese pochází z latinského „agere“ a má více významů. Jedním z těchto významů je pokračování. Další význam vyjadřuje něco jako prosadit se. To znamená, že se jedná o něco, co nemusí být jen destruktivní a záporné. Tento význam je více podobný původnímu latinskému významu. V odborné literatuře se v souvislosti s agresí setkáváme s dalšími pojmy jako hostilita (= nepřátelství) nebo právě destruktivita (= sklon ničit) a ty potom posilují nejasnosti ve formulaci tohoto pojmu, přitom agrese nemusí obsahovat ani jednu z těchto vlastností.²

„Agrese (z lat. Aggressio) – výpad, útok – jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“³

Podle jiných autorů slovo agrese pochází z latinského aggredi nebo ad gradi. V překladu to znamená „jít k někomu/ něčemu“ nebo „proti někomu/ něčemu“.⁴

Nežádoucí agresivita se projevuje agresivním chováním a je zpětnou vazbou na frustraci či nepříjemné podněty. Když se jedná o zpětnou vazbu potřebnou k dosažení profesních cílů, je to agresivita žádoucí. Tato agrese se řídí určitými pravidly.⁵

¹ ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999, s. 9

² LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež*. Praha: sociologické nakladatelství, 2001, s. 23

³ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 9

⁴ BOURCET, S. a GRAVILLON, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. Praha: Albatros, 2006, s. 12

⁵ ČERNOCH, F. *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 1997, s. 66

1.2 Šikana

„Šikana se nečastěji definuje jako svévolné psychologické, emoční nebo fyzické ohrožování jednoho žáka žákem jiným, které se odehrává ve škole nebo na cestě ze školy domů. Stejně jako žáků se týká studentů, učňů, vojáků i zaměstnanců.“⁶

Mnoho zemí pro šikanu nemá vlastní pojmenování, proto se často používá jí vlastní anglické slovo bullying. Důležité je znak záměrného jednání. Občas lze zjistit, že jde o nedorozumění, jelikož se nejednalo o úmysl. Potom se nejedná o šikanu v pravém slova smyslu. Většinou k vyřešení takové situace postačí vysvětlení „pachatelů“, co svým chováním způsobuje. Ovšem při skutečné šikaně si je pachatel vědom strachu, bolesti a úzkosti své oběti a dělá mu to radost. Většinou svou oběť nějakým způsobem ovládá (například může být silnější, mít za sebou spolužáky a jiné).⁷

Je potřeba odlišit pojem teasing od šikany, pod kterým se skrývá právě chování připomínající šikanu. Jde totiž o škádlení, které neublíží, není druhému nepříjemné a je neúmyslné.⁸

Jiní autoři uvádějí, že slovo šikana pochází z francouzského chicane. V překladu se jedná například o obtěžování, týrání či pronásledování. U nás se používá v obměněném smyslu, který se dříve vztahoval zejména k armádě, kde jsou nováčci ponižováni a fyzicky týráni. Avšak stále častěji se o šikaně mluví také v prostředí školy.⁹

Šikanou ve školním prostředí se označuje jakékoliv chování, kterým chce jedinec či nějaká skupina žáků ublížit, ohrozit či zastrašit jiného jedince nebo více žáků. Toto chování je záměrné a většinou opakované vůči jedinci či skupině žáků, kteří se z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Šikana může mít spojitost i se sexuální oblastí, kdy může dojít až k sexuálnímu zneužití.¹⁰

⁶ KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J. *Zlo na každý den*. Praha: Galén, 2001, s. 241

⁷ KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, s. 26 - 27

⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 109

⁹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 25 - 26

¹⁰ *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*. 2001, čl. 1

Šikana může být doprovázena nejen sexuálním, ale i rasistickým podtextem.¹¹

1.3 Trojrozměrný pohled na šikanování

Tři praktické pohledy na šikanování:¹²

- **Šikanování jako nemocné chování**

Jeho vnějším ukazatelem je jednání, kdy jeden nebo více žáků záměrně a většinou opakovaně ubližuje spolužákovi/spolužákům a používá k tomu agresi a manipulaci.

- **Šikanování jako závislost**

Z tohoto pohledu se jedná o vzájemnou vazbu mezi agresorem a obětí, o vztah mezi nimi. V takovém vztahu může jít o využití strachu druhého k zakrytí vlastního. Potom se skupina dělí na dvě menší: "silnější" a "slabší". Postupně vzniká z obou stran překvapivě silná vazba, kdy se vzájemně potřebují. Například závislost agresora na oběti spočívá v tom, že se pro něj oběť stane "lékem" proti strachu a dává mu pocit moci.

- **Šikanování jako porucha vztahů ve skupině**

Šikanování nikdy není jen záležitostí agresora a oběti, ale děje se v prostředí celé konkrétní skupiny. V takové skupině jde o to, že jsou v ní narušeny vzájemné vztahy, které mají svou dynamiku i vývoj. Toto narušení vztahů se vyvíjí od počáteční podoby k nejvyššímu stupni, kdy již dochází ke zničení pozitivních vztahů ve skupině.

1.4 Vývojová stádia šikany

Za důležité je považován vývoj stádií šikanování, který do jisté míry popisuje měnící se vztahy ve skupině k horšímu. Je to odvrácený proces k budování pozitivních vztahů a bezpečného prostředí.¹³

První stádium – ostrakismus – slovo řeckého původu, kterým rozumíme „střepinový proud“. Jedná se o počáteční stádium, kdy je oběť vyčleněna z kolektivu

¹¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 27 - 28

¹² KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997, s. 20 - 27

¹³ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 35

a nikdo si ji nevšímá, nemluví s ní. Většinou se v takových případech třída rozdělí na tři skupiny:¹⁴

1. jedinci sympatizující s agresorem,
2. neutrální jedinci – ti mohou učiteli dát objektivní informace,
3. oběti.

V tomto stádiu probíhá zejména psychická forma násilí, kdy je oběť například ironizována a pomlouvána.¹⁵

Druhé stádium – fyzická agrese a psychická manipulace – V zátěžových situacích si začnou spolužáci na ostrakizovaných žácích odreagovávat nepříjemné pocity (například očekávaná těžká písemná práce, konflikt s učitelem). Psychický nátlak z prvního vývojového stádia přerůstá do (zatím mírné) fyzické agrese.¹⁶

Třetí stádium – vytvoření „úderného jádra“ - Jedná se o klíčový moment, kde se počáteční šikana může vyvinout v pokročilou. V mnoha případech se v tomto momentě utvoří skupinka agresorů.¹⁷

V tomto stádiu se tvoří tzv. pyramida šikanování, kdy na vrcholu jsou agresori se svými „stoupenci“. Na úplném spodku pyramidy se potom nacházejí oběti, na které fyzické i psychické útoky stále narůstají.¹⁸

Čtvrté stádium – přijímání norem chování agresorů většinou – Normy agresorů se postupem času stávají nepsaným zákonem, který je „dodržován“ většinou. To znamená, že i mírní jedinci se začínají chovat krutě a agresivně nebo se drží od všeho dění dál.¹⁹

Třída se začíná dělit na „vládnoucí“ a „podřízené“. V tomto období je psychická stránka oběti již zasažena. Oběť se stává závislá na agresorovi. Jeho útokům se

¹⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 117 - 118

¹⁵ GAJDOŠOVÁ, E. a HERÉNIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006, s. 220

¹⁶ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009, s. 81

¹⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 39

¹⁸ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 122

¹⁹ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 39 - 40

nebrání, dokonce jej vyhledává. V této chvíli jsou i agresori již závislí na svém chování a dělá jim radost strach oběti.²⁰

„Páté stádium – totalita neboli dokonalá šikana – Násilí jako normu přijímají všichni žáci ve třídě. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty, jedni mají všechna práva, druzí žádná. Agresor využívá oběť jako svůj majetek: patří mu jeho peníze, osobní věci, školní vědomosti, city a tělo – ztrácí poslední zábrany. Oběť taky přijme normy skupiny, je na agresorovi závislá, dokonce agresora brání. Prožívá bolestivou „jistotu“ – ví, co ji čeká, a utrpení vzniklé nepředvídatelností je minulostí.“²¹

S tímto pátým stupněm se lze setkat spíše u šikan ve vězeních, vojenském prostředí a výchovných ústavech pro mládež, ale i na školách (například je agresor hvězda třídy, předseda, žák pomáhající učiteli.²²

²⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 125

²¹ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009, s. 83

²² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 40

2. Projevy šikany a její důsledky

V následující kapitole poskytneme informace ke způsobům šikanování a projevům (varovným signálům) v chování dítěte. Obsaženy zde jsou i následky šikanování.

Než se budeme projevům šikany v chování aktérů a dopadům na ně, zmíníme se o tom, kdo vlastně tito aktéři jsou. To znamená, kdo jsou agresor a oběť.

Oběť - Pro oběť je většinou charakteristická plachost, citlivost, nízké sebevědomí. Obětí se často stává osamělé dítě, které nemá kamarády. Dalším znakem oběti je její odmítavý vztah k násilí. Častěji se oběťmi šikany stávají děti s nějakým handicap či nedostatkem (například tělesné slabosti, neobratnost, brýle, obezita). Každý člověk se v něčem odlišuje od ostatních a to využívají agresori jako záminku. Pokud je ta odlišnost viditelná na první pohled, tím spíše je jedinec vystaven nebezpečí šikany.²³

Agresor - Jinak můžeme agresora nazvat tyranem. Agresori jsou také obyčejní lidé, kteří mají své problémy. Agresorem může být kdokoli a každý agresor může být jiný, i když něco mají společného. Nezajímají se o druhé, touží po pozornosti, uznání. Chtějí mít moc, ukojit své vlastní potěšení a neváhají k tomu využívat druhé. Existují dva hlavní druhy agresorů: Extrovertní agresor se jeví jako tvrdý, otevřený, agresivní a výřečný (Cestu si razi s užitím své síly. Ve skutečnosti ovšem se oni sami mohou cítit nejistě a pochybovat o sobě.) a introvertní agresor nestojí o uznání, nebouří se (Říkají to, co si myslí, že chtějí druzí slyšet, aby se jim zavděčili. Chtějí být oblíbení, čehož dosahují svou vychytralostí. Oběť si třeba ani nevšimne, že se stala obětí.).²⁴

2.1 Projevy šikanování

Příklady projevů šikanování u dítěte:²⁵

- Je smutné, nemluví o škole a nemá kamarády.

²³ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 34 - 38

²⁴ WEBSTER-DOYLE, T. *Proč mě pořád někdo šikanuje?*. 2000, s. 19 - 26

²⁵ GAJDOŠOVÁ, E. a HERÉNIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006, s. 219

- Bojí se chodit do školy a ze školy, proto chodí oklikami.
- Ztrácí peníze, chodí domů hladové s modřinami a odmítá říct, co se děje.
- Často bývá nemocný nebo nechodí na hodiny a má neomluvené absence.
- Do třídy vchází po zvonění s učitelem a o přestávkách se pohybuje v blízkosti sborovny.

Mezi další projevy šikanování se řadí omezování osobní svobody, ničení věcí, odcizení například školního batohu, zastrašování a další.²⁶

Jednoduše se dají projevy šikanování rozdělit na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní. Tyto tři dvojice je možné skloubit:²⁷

1. *Fyzická, aktivní a přímá* – např. škrcení, věšení, fackování,
2. *Fyzická, aktivní a nepřímá* – např. ničení věcí oběti, bití prostřednictvím druhých,
3. *Fyzická, pasivní a přímá* – např. fyzické bránění oběti v jejích záležitostech,
4. *Fyzická, pasivní a nepřímá* – např. odmítnutí slušného požádání oběti agresorem,
5. *Verbální, aktivní a přímé* – např. nadávky, posměšky, urážky,
6. *Verbální, aktivní a nepřímé* – např. pomluvy,
7. *Verbální, pasivní a přímé* – např. neodpovídání na otázky,
8. *Verbální, pasivní a nepřímé* – např. nezastání se oběti ostatními, když se je obviněna z něčeho nespravedlivě.

Jinak lze členit šikanu na čtyři typy:²⁸

1. *Škádlení* – Jedná se o jednu z nejdéletrvajících forem šikany, která je většinou verbálního rázu jako například nadávky, urážky, hrozby, urážlivé zvuky, obtěžování po telefonu a další.
2. *Vyloučení ze skupiny* – Je to první stádium šikanování neboli ostrakismus. Jeho projevy lze rozdělit na přímé („Běž pryč“) a na nepřímé (nepřátelské projevy, které nejsou otevřeně řečené). Projevem takového jednání je, když jde oběť směrem ke skupině a ta si jí nevšímá.
3. *Fyzické napadání* – Opět lze takové útoky rozdělit na přímé (např. bití) a nepřímé (např. pronásledování). Do takového typu šikanování se řadí: házení, ničení majetku jiného jedince, štípání, bouchání, omezování osobní svobody a jiné.

²⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 27

²⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 32

²⁸ FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar, 2009, s. 26 - 29

4. *Obtěžování* – Může mít rasový, náboženský či sexuální podtext. Příkladem tohoto jednání je: napadání sexuálními gesty, svlékání oběti, vynucená blízkost či doteky, pronásledování a další.

K dělení typů šikanování se mohou využívat také různá kritéria:

1. „viditelnost“ šikany – zjevná (fyzické a psychické násilí, ničení majetku) a skrytá šikana (vyloučení z kolektivu),
2. míra aktivity oběti – pasivní (nechá se ponižovat, házet po sobě) a aktivní (nedobrovolné plnění činností vynucených agresorem),
3. formy útoku – fyzické (strkání, bití, plivání) a verbální (nadávky, urážky).²⁹

Zvláštním druhem šikany je kyberšikana. Jedná se o šikanu prostřednictvím elektronických prostředků (např. mobilní telefony, internet, pagery aj.). Její projevy mohou být různé od zasílání agresivních a výhružných e-mailů, přes zneužití webových stránek k ponižování oběti, až k odcizení osobních údajů oběti agresorem.³⁰

2.2 Důsledky šikanování

Všechny typy šikanování mají své následky a dopady na oběť. Jejich míra závisí na odolnosti oběti, přístupu školy, rodičů a spolužáků. Členění následků:³¹

1. *Fyzické dopady* – škrábance, bolesti hlavy a zad, noční můry, vypadávání vlasů, pomočování, nechutenství či přejídání a další,
2. *Intelektuální dopady* – zhoršené soustředění, nepravidelná docházka do školy, neupozorňují na sebe, neptají se, děsí se týmové práce, bojí se dát najevo své vědomosti, názory a další.
3. *Sociální dopady* – omezení rozvoje sociálních schopností, strach dát najevo názor, visí na jednom kamarádovi, mají strach z jeho ztráty, přátelí se spolužáky na nejnižších příčkách společenského žebříčku a další.
4. *Dopady na sebevědomí* – při nízkém sebevědomí se za šikanu obviňují a pak klesá sebevědomí ještě více, jsou citlivé na kritiku, ztrácejí jistotu, nedůvěřují a ostatní nedůvěřují jim a další.

²⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 27

³⁰ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009, s. 91 - 92

³¹ FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar, 2009, s. 64 - 69

5. *Citové/psychologické dopady* – ve škole pocity nedávají najevo a doma si je vybíjejí, obtížně dosahují klidu, někdy vztek zvnitřňují a propadají smutku a další.

Šikanování zasahuje celou skupinu, což znamená, že nepoškozuje pouze oběť. Následky má také pro agresory i ostatní členy skupiny. Takto lze rozdělit následky do čtyř skupin:³²

1. *Fyzické a psychické následky u obětí* – Dlouhodobě a v některých případech i trvale poškozuje psychiku i tělesné zdraví oběti. V pokročilých stádiích může být oběť ohrožena i na životě.
2. *Fixování antisociálních postojů u agresorů* – Následky u agresorů nejsou tak znatelné, ale jsou stejně vážné. Prohlubují se u nich antisociální postoje a možnost trestné činnosti.
3. *Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny* – Proti jakémukoliv násilí na dětech má být společnost schopná zajistit ochranu. Ovšem v případě šikanování jsou svědci často postaveni před skutečnost, že autority nedokážou tuto bezpečnost zajistit. Jsou tak i nadále pasivní nebo dokonce se o šikanování pokoušejí sami.
4. *Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku* – Skupina, ve které je šikanování v pokročilých stádiích, přichází o výchovnou funkci. V takové skupině je pedagogické působení s minimální efektivitou.

3. Strategie řešení šikany

V této kapitole se zaměříme na možnou strategii řešení šikanování. Nejdříve popíšeme, co vlastně strategie zaštiťuje.

„Pod výrazem *“strategie (řešení)“* rozumíme rozhodování řešitelů problému (v našem případě dětského šikanování) od jeho odhalování až k dosažení žádoucího

³² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 99 - 100

stavu (cíle), s natolik úplným programem činnosti (sledem kroků, plánem), že nemůže být zmařen (neúspěšný) ani protivníkem, ani neočekávanými okolnostmi.“³³

3.1 Podezření na šikanování

K úspěšnému řešení šikany, je nutné připustit si možnost její existence.³⁴

Při podezření je potřeba, aby učitel věnoval pozornost i častým místům výskytu šikanování. Z těchto míst je na vrcholu třída, ve které tráví žáci nejvíce času (přestávky, hodiny volna). Na druhém místě jsou toalety, kde dochází nejčastěji k útokům na tělo. Třetí místo patří šatnám u tělocvičny a tělocvičnám samotným v nepřítomnosti pedagoga. K dalším místům výskytu šikanování lze zařadit šatny, jídelnu, pokoje na horách a výletech, hřiště, dílny apod.³⁵

K řešení šikanování je nutné splňovat následující tři body:

1. Mít opravdový zájem o zastavení šikany, který vychází z člověka. Může být povzbuzen vlastní zkušeností se šikanou nebo snahou pomáhat.
2. Naučit se chápat, jak se agresori chovají. To může přispět k tomu, aby se člověk lépe ovládal při jednání s nimi.
3. Posílení schopnosti jednat s agresory nenásilnou formou. Také může být užitečné učit se znalostem fyzické sebeobrany³⁶.

3.2 Diagnostika – vyšetřování šikanování

Diagnostikování, vyšetřování a i dořešení šikany musí být přizpůsobeno věku dětí, závažnosti agrese, typu místa, kde se odehrává, a zvláštnosti skupiny. Pokročilé šikany potřebují už odbornější psychologický přístup. U takových šikan již všichni nebo téměř všichni žáci zapírají. U počátečních šikan jsou důležité speciální metody, ale není tolik nutná psychologická odbornost.³⁷

³³ ŠTURMA, J. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Hradec Králové: LÍP, 2001, s. 14

³⁴ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 78

³⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 133 - 135

³⁶ WEBSTER-DOYLE, T. *Proč mě pořád někdo šikanuje?*. 2000, s. 58 - 62

³⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 115 - 116

Poradenský psycholog, který má zkušenosti, dokáže šikanu rozpoznat, diagnostikovat, jestliže byl o to požádán. Užívá k tomu různě náročné metody, které nesmí často opakovat. V souvislosti s tímto musí být pedagog, jak již bylo řečeno, stále v pozoru.³⁸

Mezi prostředky k odhalení šikany lze řadit pozorování, rozhovory, dotazníky, sociometrická šetření (např. SO-RA-D) nebo schránky důvěry. Jsou to schránky, kam žáci mohou anonymně vhazovat své vzkazy.³⁹

V praxi se užívají dva typy strategií vyšetřování:⁴⁰

A. *Vzhledem k úrovni cílů:*

- zmapování vnějšího obrazu a symptomů - jak se jeví,
- postižení vnitřního vývoje - jaké jsou postoje k šikanování.

B. *Podle rozsahu vyšetřování:*

- globální - sociometrické měření zaměřené na všechny žáky,
- lokální - vyšetřování pouze určitých žáků.

Zpravidla se šikanou a jejím vyšetřováním zabývá třídní učitel. V rámci vyšetřování si vyžádá informace od ostatních vyučujících, popřípadě dalších dospělých. V případě potřeby si může přivolat na pomoc výchovného poradce nebo psychologa.⁴¹

Při vyšetřování, které probíhá formou rozhovorů, je potřeba učitele schopného pracovat s neverbálními technikami (pohled, zneklidnění apod.) a výslechovými praktikami (přitlačení ke zdi, zapletení do lží apod.). U oběti se výslechové praktiky neužívají. Zde je vhodná spíše laskavost a vlídnost. Při rozhovorech s aktéry šikanování musí učitel vědět, na co se zeptat, ale i jak se zeptat.⁴²

Při vyšetřování a řešení je hlavní zásadou všechno si pečlivě zaznamenávat, chránit informátory svou mlčenlivostí o nich. Mlčet o již zjištěných informacích.⁴³

³⁸ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 48

³⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 87 - 94

⁴⁰ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 113

⁴¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 50 - 51

⁴² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 119 - 120

⁴³ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s.

3.2.1 Rozhovor s informátory a oběťmi

V případě, že za učitelem přijde s informacemi o nějakém problému některý odvážný kamarád nebo rodič, mluví první s ním a utváří si obraz o situaci. Následně na to musí promluvit s obětí.⁴⁴

Učitel nechá informátora ze začátku vypovídat svými slovy a nevstupuje mu do toho. Může ho ovšem povzbuzovat. Po vlastním vyprávění následují dotazy od učitele zaměřené na podrobnosti (co se stalo, kde se to stalo aj.). Z tohoto rozhovoru je pro učitele podstatné vyzorovat vztah informátora k oběti a agresorům pro posouzení věrohodnosti. V nejbližší době naváže na tento rozhovor učitel rozhovorem s obětí. Jedná-li se přímo o oběť, která informuje, musí jí dát učitel najevo svou podporu a naději. Jedna z otázek v průběhu rozhovoru je, jak si představuje jeho pomoc.⁴⁵

3.2.2 Nalezení vhodných svědků

V této části vyšetřování se dělá nejvíce chyb. S pomocí informátorů a obětí zjišťuje a hledá učitel, kdo by dále ze skupiny mohl být vhodným svědkem. To znamená, kdo by mohl pravdivě vypovídat.⁴⁶

3.2.3 Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

Většinou vystačí učitel s postupnými, individuálními rozhovory. Někdy, když je potřeba a objeví se další skutečnosti, lze pokračovat doplňujícími rozhovory s jedinci nebo uskutečnit konfrontace svědků. Častou chybou je konfrontace svědků a agresorů.⁴⁷

3.2.4 Ochrana obětem

V počátečních stádiích šikanování nemusí být ochrana oběti potřebná, ale zase ji nesmí učitel nechat jen tak. Musí mít přehled, co se děje, a být připraven zakročit a ochránit ji. Některé situace si ochranu oběti vyžadují ihned. Například v situacích,

⁴⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 114

⁴⁵ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 51 - 52

⁴⁶ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 114, 116

⁴⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 114

kdy se dozví učitel, že oběti hrozí nebezpečí již ten cestou domů. V takové chvíli je nutné zajistit bezpečnost oběti během cesty domů. Ochrana oběti je pohyblivým krokem ve vyšetřování. Někdy může být nutné ho uskutečnit dříve a někdy nemusí být zapotřebí vůbec. Důležitou zásadou v průběhu vyšetřování je nekonfrontovat oběť s agresorem.⁴⁸

3.2.5 Rozhovor s agresory

Na rozhovor s agresorem musí být učitel dobře připraven, proto bývá na konci vyšetřování. Důvod k tomu je dostatek času a možnost pro učitele utvořit si pohled na danou situaci a nashromáždit si důkazy. V případě neúspěchu při tomto rozhovoru, agresor vše popře a bude ve střehu. Učitel mu tím dá akorát najevo, že ho někdo prozradil. Potom hrozí pomsta těm, které by agresor podezříval. Z těchto důvodů je důležité mít všechny důkazy.⁴⁹

K rozhovoru s agresorem je vhodná například volná hodina učitele. V případě, že agresor chce vypovídat o tom, co se stalo, měl by ho učitel nechat. Teprve potom jsou na řadě otázky, popřípadě sepsání výpovědi.⁵⁰

Během rozhovoru s agresorem může padnout z úst pedagoga povzbuzení, že výchovná komise přihlédne ke snaze o nápravu. Nebo naopak pohrožení, že při dalším náznačce šikany, bude vyloučen nebo se zavolá policie. Tento bod vyšetřování se může stát i počátkem řešení.⁵¹

⁴⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 114

⁴⁹ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 115

⁵⁰ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 52

⁵¹ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 115

3.3 Nastolení nápravy

Vyšetřování jako takové nemá příliš velký vliv na zlepšení situace. Poznatky získané během vyšetřování lze využít při metodě vnějšího nátlaku či usmíření. Jsou to metody k nastolení nápravy. Obě usilují o zastavení šikanování, ale každá jiným způsobem.⁵²

3.3.1 Metoda vnějšího tlaku

Jádrem této metody je, že se pohrozí agresorovi trestem, jestliže se bude šikanování opakovat. Mezi možné tresty patří vyloučení ze školy, snížení známky z chování, přeložení žáka nebo krátkodobý pobyt v diagnostickém ústavu. V takové situaci je možné, že rodiče budou odmítat uvěřit tvrzení školy, že jejich dítě se prokazuje agresivním chováním. Potom je důležité nepodlehnout jejich tlaku a dát jim najevo, že se jejich dítěti chce pomoci a ne mu ublížit.⁵³

Probíhá ve třech částech:⁵⁴

1. Individuální nebo komisionální pohovor – k němu je potřeba úspěšného dokončení vyšetřování. Na začátku je důležité seznámit rodiče s problémem. Pak se vyjadřují postupně pedagogové, žák a rodiče. Na jejich základě se komise rozhodne a následně její rozhodnutí oznámí pedagog rodičům žáka.
2. Oznámení o potrestání agresorů před celou skupinou (třídou) je další částí nátlakové metody, která může mít pozitivní účinek spíše při počáteční šikaně. Pedagog má přesvědčit žáky, že škola dokáže zajistit bezpečí slabým. Na každou skupinu to působí jinak, proto se oznámení před skupinou nesmí přeceňovat.
3. Ochrana oběti je nezbytnou součástí této metody. Po vyšetřování šikany a potrestání agresora je třeba brát pořád ohledy na oběť, protože nebyly odstraněny příčiny a existuje možnost nového růstu šikany.

⁵² KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997, s. 101

⁵³ GAJDOŠOVÁ, E. a HERÉNIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006, s. 222

⁵⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 121 - 125

3.3.2 Metoda usmíření (vnitřní přeměna vztahů mezi obětí a agresorem)

Tato metoda se užívá tehdy, jestliže se systematicky pracuje se skupinovou dynamikou v daném kolektivu. Využívá se spíše jako prevence nebo v počátečních stádiích šikanování. Zakládá se na tom, že se učitel chová k agresorovi vlídně a s důvěrou, což je pro něj překvapivé. Toto nečekané jednání může vyvolat u agresora zlom v chování.⁵⁵

Snaží se o vcítění agresora do oběti. V případě úspěchu je možné tuto metodu zakončit odčiněním škod. Dalo by se říci, že předchází léčbě celé nemocné skupiny.⁵⁶

Postupuje se ve čtyřech krocích:⁵⁷

Prvním krokem je diagnostika vnějšího pohledu a snaha o nastínění vnitřního vývoje šikanování. K vyšetřování se provede rozhovor s informátory a oběťmi, najdou se vhodní svědkové a uskuteční se rozhovory i s nimi. Po té je potřeba zvolit vhodnou metodu.

Ve druhém kroku následuje rozhovor s obětí, ve kterém se jedná o ujištění, zda jsou k dispozici všechny potřebné informace. Také se v tomto rozhovoru objeví téma metod a vhodnosti jejich využití.

Dalším krokem se rozumí rozhovor s agresorem či agresory. Ujasňuje se v něm, do jaké míry je agresor schopný empatie. Také je potřeba zjistit, jak je otevřený ke změně. Je málo agresorů, u kterých lze tohle rozpoznat.

Společné setkání a hledání nápravy je posledním krokem metody usmíření. K tomuto setkání je nezbytnost vybrat správné jedince (například pozitivní autority třídy a žáci rozumějící si s obětí) k dosažení nápravy. Těmto žákům jsou poskytnuty základní informace. Agresor se stane jakoby „obětí“ a ostatní si z něj dělají legraci. Pokračování závisí na agresorovi. Lze uskutečnit ještě kontrolní schůzku.

⁵⁵ GAJDOŠOVÁ, E. a HERÉNIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006, s. 222 - 223

⁵⁶ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997, s. 106

⁵⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 128 - 130

4. Šikana ve výchovných a vzdělávacích institucích a její řešení

Obsah této kapitoly je rozdělen na dvě části. Jedna z nich je věnovaná vzdělávacím institucím a druhá výchovným. Problém se naskytl s výchovnými institucemi. Nepodařilo se mi najít k nim téměř nic v literatuře ve spojitosti s problematikou šikanování.

4.1 Výchovné a vzdělávací instituce v České republice

Členění výchovných institucí v ČR:

- Dětské domovy
- Dětské domovy se školou
- Výchovné ústavy
- Diagnostické ústavy⁵⁸

Úrovně vzdělávacích institucí v ČR

Vzdělávací instituce v ČR tvoří rozvětvený systém. Zjednodušeně se jedná ovšem o vzdělávání ve čtyřech základních úrovních:⁵⁹

- Mateřské školy
- Základní školy
- Střední školy
- Vysoké školy

4.2 Výskyt a řešení šikany ve vzdělávacích institucích

Šikana patří mezi nejzávažnější negativní jevy v současné škole. Jedná se o komplexní problém psychologický, sociologický a mravní. Vyskytuje se prakticky na všech školách. O tom, že na českých školách existují velké problémy s chováním žáků, svědčí kromě kazuistik, stížností učitelů na nekázeň i výsledky výzkumů.

⁵⁸ *Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, 2002, hlava I*

⁵⁹ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002, s. 399

Nelichotivou kázeňskou situaci na školách i mimo ní odrážejí titulky novinových článků.⁶⁰

Celonárodní výzkum výskytu šikanování na základních školách z roku 2001 ukázal, že je v ČR šikanováno přibližně 41 % žáků.⁶¹ (viz 3. a 5. Kapitola)

4.3 Výskyt a řešení šikany ve výchovných institucích

Cílem těchto institucí je dát dětem od 3 do 18 let (v případě studií do 26 let) péči na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné péči. V diagnostických a výchovných ústavech je organizační jednotkou výchovná skupina a v dětských domovech, dětských domovech se školou potom rodinná skupina.⁶²

Dětské domovy zajišťují výchovnou, hmotnou a sociální péči u mládeže, která z různých důvodů nemůže být ve vlastní rodině ani osvojena.⁶³

Výchovné ústavy lze dělit podle zaměření: dětský výchovný ústav, výchovný ústav pro obtížně vychovatelnou mládež a výchovný ústav pro nezletilé matky.⁶⁴

Při zjištění šikanování se v těchto ústavech postupuje následovně. Vychovatelka je povinna to nahlásit řediteli a společně s ním a popřípadě dalšími pedagogy a vychovateli ji řešit. V případech pokročilých šikan, je zapotřebí převést jedince ihned do bezpečí, většinou do diagnostického ústavu. Jestliže to není možné, je potřeba zajistit ochranu oběti jinak (například přenocování v oddělené ložnici pod dohledem). Když je oběť zraněna, pak je nejdříve podrobena lékařské prohlídce. Po převozu do diagnostického ústavu je zahájena léčba pro zmírnění důsledků. Po jejím ukončení je přesunut do nového ústavu.⁶⁵

Diagnostické ústavy - Situace šikanování v těchto zařízeních je příznivější pro řešení než ve výchovných ústavech. Jedinci do nich přicházejí na zhruba dva měsíce

⁶⁰ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 14-15

⁶¹ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 13 - 14

⁶² Přístup z: http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf

⁶³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 41

⁶⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 280

⁶⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 155 - 156

a následně odcházejí do vhodných zařízení na základě celkového vyšetření. Střídání jedinců dává pedagogům šanci odstranit patologické chování jako šikanování a nastolit tradici pozitivních vztahů, která je přijímána i novými jedinci. Agresory je možné, co nejrychleji přemístit do jiných ústavů. Další výhodou je, že diagnostické ústavy neobývají pouze narušení jedinci, jak je tomu ve výchovných ústavech. Dětskými diagnostickými ústavami prochází děti z dysfunkčních rodin⁶⁶.

⁶⁶ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 156 - 157

5. Šikana na školách a její řešení

*„Tím, že budeme postupně rozšiřovat odpovědnost dítěte v jeho osobním, tělesném, citovém, rodinném a kulturním životě, budeme-li chránit jeho zdraví a bezpečnost, jestliže mu nabídneme vhodnou činnost pro volný čas a optimalizujeme jeho školní vzdělání, umožníme mu, aby své životní impulzy využilo pro komplexní rozvoj své osobnosti ku prospěchu všech“.*⁶⁷

Obsah předposlední kapitoly je rozvržen na školské dokumenty, řešení šikanování na školách z hlediska práce pedagogů, spolupráce s rodiči a s institucemi, se kterými je možné v případě potřeby spolupracovat při řešení.

5.1 Školské dokumenty

- Mezinárodní dokument Úmluva o právech dítěte je základním dokumentem, který byl přijat Organizací spojených národů r. 1989, u nás je v platnosti od r. 1991. Jejím základem je blaho a rozvoj dítěte k aktivní lidské bytosti zapojené do společnosti.⁶⁸
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).⁶⁹
- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.⁷⁰
- Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.⁷¹
- Vyhláška č. 72/ 2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.⁷²

⁶⁷ ANTIER, E. *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004, s. 99

⁶⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 263

⁶⁹ *Seznam platných předpisů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy*. 2009, s. 3.

Přístup z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/seznam-platnych-predpisu-v-resortu-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-2>

⁷⁰ Přístup z: http://www.socialnipec.praha.eu/jnp/cz/zakony_a_predpisy/index.html

⁷¹ *Seznam platných předpisů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy*. 2009, s. 3.

Přístup z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/seznam-platnych-predpisu-v-resortu-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-2>

⁷² *Seznam platných předpisů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy*. 2009, s. 4.

- Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci, sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 20 006/2007-51.⁷³
- Pokyn náměstka ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky pro základní a střední školství k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, netolerance a xenofobie č. j. 20 734/1995- 21.⁷⁴
- Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 28 275/2000- 22.⁷⁵
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j. 14 514/2000- 51.⁷⁶

5.2 Řešení šikany na školách

V této části se řešením šikany na školách budeme zabývat ve spojitosti s pedagogem, s rodiči a specializovanými institucemi.

5.2.1 Přístup pedagoga k šikaně

Pedagog musí se šikanou počítat, to znamená, že bude všímavý i k náznakům šikany.⁷⁷

Učitelé často zaujímají postoj k šikaně jako k výjimečné události. Zastávají tvrzení, že na jejich škole není vážným problémem. Patří mezi ně i ti pedagogové, kteří otevřeně mluví o tom, jak šikanu řešili. Často je také šikana přehlížena z důvodu, protože nemají pedagogové odborné vzdělání ani podmínky pro její zvládnutí.⁷⁸

Přístup z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/seznam-platnych-predpisu-v-resortu-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-2>

⁷³ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 145

⁷⁴ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 172 - 174

⁷⁵ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 145

⁷⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 172 - 174

⁷⁷ KOLÁŘ, M. *Školní šikanování*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004, s. 27

⁷⁸ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 40 - 41

Jinak je na to pohlíženo jako na problém, který mezi učiteli spadá pod určitou formu společenského tabu. V tom případě může mít několik příčin jako je strach z přiznání šikany z důvodu souvislosti se selháním pedagoga, nejistota ze strany učitele, zda jde o šikanu, jelikož pedagogové neoplývají znalostmi a zkušenostmi v oblasti problematiky šikany, spíše naopak⁷⁹.

Když učitel odhalí projevy šikanování, zaujme negativní stanovisko před celou třídou, čímž poskytuje ochranu oběti a ostatním dává na vědomí, že takové jednání není správné. Po vyšetřování následuje potrestání agresora. Ze strany učitele musí dojít k naznačení, že špatné je chování agresora a ne přímo on.⁸⁰

5.2.2 Spolupráce školy s rodinou

Při řešení šikany je potřeba, aby škola spolupracovala s rodinou oběti i agresora. Rodiče mají právo být upozorněni, aby zvýšili svou pozornost na možné projevy šikany. Škola jim musí nabídnout pomoc a informovat je o specialitech zabývajících se šikanou, se kterými spolupracuje, pokud nepracují přímo v rámci té školy⁸¹.

Škola může například na třídních schůzkách nebo besedách s účastníky se odborníky, radit rodičům, kterých projevů šikanování v chování si mají všimnout (například odmítání jít do školy, nechut' k jídlu, bolesti hlavy a další). Důležité pro školu je projevit zájem o řešení této situace. Společně by se potom měli dohodnout na postupu, jak problém vyřešit.⁸²

Jednou z možných variant vztahů rodičů a školy je, že se bude mezi nimi vytvářet důvěra již od počátku školní docházky. Rodiče musí cítit, že se mohou s důvěrou na školu obrátit a rodiče agresorů nesmí trpět pocitem, že oni sami jsou agresoři. Druhou variantou je, že na rodiče i jejich děti nepomáhá klidný přístup, ale pohružka (například pozvání na výchovnou komisi, možnost dvojky či trojky z chování dítěte, přivolání policie).⁸³

⁷⁹ KOLÁŘ, M. *Školní šikanování*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004, s. 60

⁸⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, s. 142

⁸¹ *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*. 2001, čl. 6

⁸² BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 16

⁸³ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 167 - 168

5.2.3 Spolupráce školy se specializovanými a ostatními institucemi

Při řešení šikanování je podstatná spolupráce školy s jinými institucemi a orgány. Týká se to pediatrů, odborných lékařů, psychiatrů, soudců, obhájců, žalobců, oddělení péče o rodinu a děti a oddělení sociální prevence, popřípadě při naplnění skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku s policií.⁸⁴

Komunitní aktivity - Většinou jsou tím myšleny programy v místě bydliště. Tyto programy poskytují rizikovým dětem vhodné možnosti trávení volného času. Není to záležitostí jen školy a rodiny, ale podíl je i ze strany různých organizací, sdružení, spolků a obcí. Jde zejména o zvýšení sociální kontroly a sociálních vazeb v komunitě. Tyto programy mají oporu v tzv. komunitních radách, kde jsou placení pracovníci i dobrovolníci.⁸⁵

Například v Německu jsou tzv. bezpečnostní rady, kterých se zúčastňují zástupci škol, rodičů, obcí, sportovních klubů, sociálních institucí, policie a další. Zaměřují se právě na trávení volného času dětí a mládeže.⁸⁶

Občanská sdružení a nadace - Mezi takové organizace například patří Linka důvěry a Bílý kruh bezpečí. Nabízejí osvětovou činnost pro žáky, učitele, někdy i rodiče v oblasti prevence a potírání sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Dále jsou v jejich nabídce například kurzy asertivity a jiné. Také mohou připravovat učebnice a materiály o šikaně.⁸⁷

Například také rodiče, kteří se nemohli dovolat pomoci v problematice šikanování, iniciovali vznik Občanského sdružení proti šikanování. Toto sdružení se snaží pomáhat v konkrétních případech, ale i změnit přístup k této problematice.⁸⁸

⁸⁴ *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.* 2001, čl. 7

⁸⁵ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole.* Praha: ISV, 2003, s. 168 - 169

⁸⁶ ERB, H. *Násilí ve škole a jak mu čelit.* Praha: Amulet, 2000, s. 96

⁸⁷ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole.* Praha: ISV, 2003, s. 169 - 170

⁸⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování.* Praha: Portál, 2005, s. 203

Pomáhající instituce - Pro naše potřeby využíváme pojem pomáhající instituce v širším pojetí, řadíme sem i MŠMT s iniciativami v oblasti prevence a řešení šikany jako například Policii ČR. Mezi tyto instituce můžeme zařadit pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, dětské krizové centrum, diagnostické ústavy, Policii ČR a psychiatrické léčebny, ale je jich celá řada.⁸⁹

Pedagogicko-psychologické poradny patří ke školským poradenským zařízením. Jsou zřízeny v každém regionu České republiky a zaměřeny na poradenství pro děti školního věku, např. na problematiku specifických poruch učení, výchovné problémy, konflikty mezi vrstevníky a samozřejmě i na problematiku šikanování.⁹⁰

Mezi služby, které poskytují, patří odborné vyšetření žáků a metodická pomoc pro pedagogické pracovníky a výchovné poradce. Spolupracují se školami, školskými zařízeními, orgány státní správy a samosprávy v oblasti školství, zdravotnickými, sociálními institucemi péče o děti a mládež a poradenskými institucemi jiných oblastí. Při doporučení žáka do PPP vyplní učitel tzv. školní dotazník. Dotazník obsahuje základní informace o žákovi a jeho problému. Obsažen je v něm také důvod vyšetření, jeho chování ve škole, jeho reakce na pochvalu, školní výsledky, spolupráce rodičů školy.⁹¹

Střediska výchovné péče tvoří přechod mezi poradenskými zařízeními a výchovnými zařízeními. Patří do školských zařízení poskytující výchovnou péči dětem s rizikem, projevy nevhodného chování a pomáhají integrovat do společnosti děti propuštěné z ústavní výchovy.⁹²

Nabízejí ambulantní konzultace jednorázové či dlouhodobějšího rázu. Také mohou děti po dobu osmi týdnů docházet k celodenní péči. To zahrnuje dopolední výuku vedenou speciálním pedagogem a odpolední výchovné programy, které jsou zaměřené například na změnu postojů a rozvoj sociálních dovedností. Další nabízenou službou je preventivně-výchovný pobyt, který trvá také osm týdnů. Tento pobyt je doporučován ambulantním oddělením a usiluje o snížení nežádoucích

⁸⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 172

⁹⁰ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009, s. 133

⁹¹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 174 - 175

⁹² BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 177-178

projevů v chování, rozvoj sebedůvěry, odpovědnosti a zlepšení komunikace (například v rodině).⁹³

Dětské krizové centrum je institucí, která se specializuje na zachycení signálů ohrožených, týraných a zneužívaných dětí. Mohou se na ně obracet i děti samy.⁹⁴

*„Poskytuje pomoc šikanovaným dětem a jejich rodinám, nabízí odbornou pomoc orgánům péče o děti, poskytuje konzultační a školicí služby pracovníkům, kteří se zabývají danou problematikou. Zajišťuje informační služby a účastní se mezinárodní spolupráce v této oblasti.“*⁹⁵

Policie ČR je školou kontaktována zejména při závažnějších problémech. Potom policie dorazí do školy a většinou vyslechne žáka na místě nebo na svém pracovišti. U mladistvých je postup zadržení podobný jako u dospělých. V každém případě musí být kontaktován kurátor a rodiče. Při výslechu ve škole bývá přítomen kurátor nebo ředitel školy. Při výslechu na úřadu policie, je přítomen vždy kurátor. U mladistvého může být místo kurátora přítomen obhájce vyslýchaného.⁹⁶

⁹³ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009, s. 134 - 135

⁹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 40

⁹⁵ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 178

⁹⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, s. 180 - 181

6. Prevence šikany

V poslední kapitole se zaměříme na prevenci. Nejdříve nastíníme, co je to primární, sekundární a terciární prevence. Následně se zmíníme o schématu prevence šikanování. Po té se budeme zabývat podporou učitele a žáků (třídní komunita).

U šikany jako u jiných problémů platí, že je lepší jí předcházet než následně řešit. Prevence šikany je využitelná v místech, kde k ní nedochází, ale i tam, kde se již vyskytla a došlo k její nápravě. Metody prevence, kterými lze snížit riziko výskytu šikany, v obou možnostech zůstávají stejné.⁹⁷

V rámci primární prevence je snaha o vytvoření podmínek pro správný psychický, fyzický a sociální vývoj. Při sekundární prevenci se jedná o zastavení vzniku poruch chování a podchytnout je v počátku. Jejím cílem je také zabezpečit opatření pro rizikové žáky. Terciární prevencí se rozumí snaha předejít zhoršení stavu a recidivám ve školách.⁹⁸

6.1 Schéma prevence školní šikany

Obecně při patologických jevech deset zásad prevence:⁹⁹

1. Dobrá osvěta,
2. vytvoření přátelských a pro komunikaci otevřených vztahů ve školní třídě,
3. monitorování sociálně patologických jevů ve školách,
4. diagnostika vztahů ve třídě prostřednictvím sociometrických dotazníků,
5. vypracované postupy pro práci s oběťmi a agresory,
6. preventivní program proti násilí, pro posilování tolerance mezi žáky a jeho začlenění do vzdělávacího programu,
7. využívání vrstevnického programu (peer groups) ve třídách,
8. možné i využití metod práce s rizikovými skupinami,
9. včlenění problematiky násilí a prevence do vzdělávání,
10. spolupráce školy s institucemi zabývajícími se bojem proti šikanování.

Pro problematiku šikanování lze uvést schéma se sedmi body:¹⁰⁰

⁹⁷ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 71

⁹⁸ SKOPALOVÁ, J. *Deviace a sociální patologie*. Olomouc: UP, 2007, s. 27 - 28

⁹⁹ SKOPALOVÁ, J. *Deviace a sociální patologie*. Olomouc: UP, 2007, s. 29

¹⁰⁰ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 198

1. Pedagogická komunita posilující imunitu tříd a celých škol,
2. specifický program proti šikanování (pro „brzké“ rozpoznání a účinnou léčbu),
3. služby pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče, speciálně pedagogických center, diagnostických ústavů pro prevenci před šikanováním a řešení pokročilých šikan,
4. spolupráce škol s jinými odborníky a nestátními organizacemi pro prevenci šikanování (například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry),
5. pomoc a podpora při vytváření prevence šikanování na školách ze strany ministerstva a krajských úřadů,
6. České školní inspekce, ministerstvo školství a krajské úřady kontrolující připravenost žáků před šikanováním,
7. pozorování situace a zajištění ochrany práv dětí nevládními organizacemi (například Amnesty International v ČR, Občanské sdružení proti šikanování a jiné).

6.2 Podpora autority učitele

Dokud se učitel nepostaví otevřeným urážkám na jeho osobu, může těžko bránit oběti před agresory. Podpora autority učitele a školy jako celku je tedy potřebná k tomu, aby škola správně fungovala, plnila svá poslání a dokázala se postavit šikaně. Na prvním stupni základní školy je dobré provázení třídy jedním učitelem po celých pět let. Dlouhodobý kontakt se žáky mu dává možnost žáky poznat a dát žákům pocit bezpečí. Učitel se stává důvěryhodnou a autoritativní osobou. Už u učitelů na druhém stupni základní školy klesá autorita i střídáním učitelů při výuce, kdy skoro každý předmět vyučuje jiný učitel. Z tohoto důvodu je prospěšné podílení se třídního učitele na výuce. Důležitá je i podpora ze strany ředitele školy, který by se měl být schopný za učitele postavit.¹⁰¹

Učitel, který má svou třídu, by v rámci prevence měl spolupracovat k včasnému zachycení varovných signálů se školním metodikem prevence, ostatními členy pedagogického sboru i s rodiči žáků. Mezi dětmi potom jeho práce v této oblasti spočívá v posilování kladných vztahů mezi žáky, v jejich motivaci k utvoření

¹⁰¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 76 - 77

pravidel třídy v souladu se školním řádem a následně dohlížet na jejich dodržování.¹⁰²

6.3 Podpora žáků a jejich spolupráce

V podpoře žáků ke správnému jednání a ke spolupráci mezi sebou je obsažen i prostor pro otázky na jejich názory. Učitel musí dokázat naslouchat, vysvětlit, co jde a co ne a proč. Dále v této oblasti může učitel podniknout: Dávat jim možnost volby a vštěpovat jim základní hodnoty. Jeho hlavním úkolem je jít dětem příkladem. Sám příklad ovšem nestačí, je potřeba i výkladu o hodnotách, které by se měly dodržovat. Dobré vztahy ve třídě může podporovat utvářením skupinek (dvojice, malé či velké skupiny) při některých částech výuky. Všechny týmy jsou v takových případech rovnocenné, jestliže je to možné. Učitel jen sleduje, co se v jednotlivých týmech odehrává. Občas někoho vyvolá, aby popsal, co se jim podařilo a co dělají právě teď.¹⁰³

Pro podporu spolupráce žáků může učitel posloužit zavedení komunity do školní třídy čili demokratického způsobu výchovy. Je dobré využívat metody prožitkového učení. Mezi takové metody lze zařadit různé úkoly nebo vlastní programy žáků. Učitel se snaží o zapojení všech žáků do aktivit a s tím spojenou komunikaci mezi nimi. K posílení komunikace všech se všemi může napomoci například kruhové uspořádání a prostor pro sdělování jejich názorů. Žáci potřebují možnost podílet se na dotváření organizace setkání a společně s učitelem řešit problémy. Je to výhodnější než jít následně proti odporu většiny. V případě, že komunita dobře funguje, za ní žáci přijímají zodpovědnost. Zodpovědnost se projevuje dodržováním komunitních pravidel. Tato pravidla tvoří základ pro podporu komunikace a spolupráce. Mezi ně patří například otevřenost, pravdomluvnost a na jejich utváření by se měla podílet celá třída.¹⁰⁴

¹⁰² Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. 2007, čl. 4

¹⁰³ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 77 - 84

¹⁰⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 192 - 194

Lze vytvořit také například třídní chartu proti šikanování. Skládá se z pravidel proti šikanování. Na jejich utváření by se měli opět podílet žáci. Například se k tomu dá využít metodu brainstormingu jednotlivců, kdy každý žák napíše několik pravidel. Je možno rozdělit žáky do skupin a v nich se domlouvat a upravovat pravidla. Po té je potřeba společně seřadit pravidla podle důležitosti a z několika prvních utvořit chartu třídy. Nakonec je nutné probrat v rámci třídy následky za porušení těchto pravidel.¹⁰⁵

¹⁰⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, s. 182 - 184

II. Praktická část

7. Minimalizace šikany

Vlastní praktická část je zaměřena na projekt Minimalizace šikany. Tento projekt patří mezi preventivní programy. Jako takový je první v České republice, který je celostátně využitelný v boji proti šikanování na školách. Garantem tohoto projektu je jeden z předních odborníků s dlouholetou praxí v oblasti šikanování, PhDr. Michal Kolář.

7.1 Cíle

Za cíle, kterých chceme dosáhnout, jsme si vytyčily:

1. Zjistit co možná nejpřesnější informace o pilotní fázi projektu a na jejich základě provést a zhodnotit výsledky, kterých dosáhl.
2. Zjistit jak se tento projekt rozvíjel po ukončení pilotní fáze a jaký je průběh vzdělávacích seminářů.

7.2 Využité metody

Pro svou praktickou část jsem využila metodu pedagogické evaluace a otevřeného zúčastněného pozorování.

Pedagogická evaluace:

1. Je to teoretický přístup, podle kterého jevy jako vzdělávací procesy, programy, výsledky, instituce a další směřjí a musí být konkrétními způsoby hodnoceny.
2. Je také metodologie, tedy soubor metod, technik a profesních konvencí k využití těchto metod pro realizaci přístupu.
3. Je i proces sloužící ke zjišťování (monitorování, měření) a užití informací o stavu a vývoji jevů vzdělávací reality.
4. Je současně i procesem, který probíhá na úrovních vzdělávací praxe (od hodnocení jednotlivců až po hodnocení výsledků národní či mezinárodní vzdělávací soustavy).
5. Slouží vědeckým i praktickým účelům.

Z metod pedagogické evaluace jsem využila metodu pozorování při účasti na seminářích projektu Minimalizace šikany.

Pedagogické pozorování je nejstarší a nejrozšířenější metodou pro sběr informací. Slouží k pozorování jevů, které můžeme vnímat smysly (např. chování jedince, průběh děje a další). Může být krátkodobé a dlouhodobé.

Já jsem využila zúčastněného pozorování, ve kterém se jedná o to, že pozorovatel je jedním z aktérů děje. S těmi, které pozoruje, je v kontaktu. Rozlišujeme skryté (př. pozorovatel se vydává za narkomana) a otevřené (př. pozorovatel je sám sebou a s narkomany tráví pouze svůj čas).

7.3 Sběr informací

Na začátku shromažďování informací o projektu Minimalizace šikany jsem si prohlédla jeho webové stránky. Zde jsem přišla ke zjištění, že vyšla i publikace věnující se pilotní fázi projektu s názvem Minimalizace šikany. Z těchto dvou zdrojů jsem tedy čerpala základ.

Také jsem si na webových stránkách projektu vyhledala kontakt na manažerku projektu, Mgr. Janu Udatnou. Začátkem listopadu jsem ji kontaktovala e-mailem, dva dny na to (dne 10. 11. 2009) jsem ji kontaktovala také telefonicky a předběžně jsme se domluvily na schůzku. V návaznosti na náš telefonát mi Mgr. Jana Udatná zaslala e-mailem, kdy a kde se přibližně v nejbližší době budou konat semináře v rámci projektu na Moravě a nabídla mi účast na nich. S radostí jsem přijala.

Znovu jsem ji telefonicky kontaktovala první týden v prosinci a domluvily jsme si přesný termín schůzky. Schůzka se uskutečnila 13:00 dne 11. 12. 2009, kdy byla přítomna na právě probíhající semináři (modul C) v Olomouci, na Základní škole na Terrarově náměstí. Na této škole jsme se také sešly. Dopředu jsem si připravila seznam toho, co by mě ještě zajímalo (např. vznik myšlenky projektu, lektoři, budoucnost a další). Při tomto setkání mi také upřesnila data konání seminářů (modul D v Olomouci a vzdělávací moduly pro další školy v Přerově). Dostala jsem kontakt na koordinátorku projektu, slečnu Pavlínu Alkovou, kterou jsem měla kontaktovat e-mailem pro přesnější informace o konání.

Slečnu Alkovou jsem kontaktovala 15. 01. 2010. Odpověď i s pozvánkou na modul D v Olomouci mi přišla 18. 01. 2010, ale 26. 01. 2010 jsem byla e-mailem informována o zrušení mé účasti. Důvodem k tomu bylo, aby se nenarušila skupinová dynamika a „otevřenost“, která již byla mezi pedagogy vytvořena, jelikož

se jednalo o poslední seminář. Pozvánka na modul A semináře MIŠ v Přerově mi slečna Alková zaslala 05. 02. 2010, který se konal 12. a 13. 02. 2010 v hotelu Jana. Obratem jsem potvrdila svou účast a zúčastnila jsem se v plném rozsahu. Pozvánka na modul B semináře MIŠ konající se opět v hotelu Jana v Přerově mi přišla 09. 03. 2010 na dny 19. a 20. 03. 2010. Semináře jsem se z osobních důvodů zúčastnila pouze první den.

7.4 Vznik projektu a jeho poslání

První myšlenka, od které se odvíjela dále příprava na takový projekt, se objevila již v roce 1995, kdy se konala celostátní konference učitelů na téma šikana. Na ní se projevil zájem s tímto problémem začít něco dělat. Hostem na této konferenci byla také Nadace O2 za účelem finanční podpory, ve kterou doufali z jejich strany. Iniciátorem pro vznik projektu byl PhDr. Michal Kolář, který se stal následně garantem projektu.

Již název projektu, Minimalizace šikany, vyjadřuje přesvědčení jeho tvůrců, že lze systematickým přístupem snižovat výskyt šikany a její závažnost. Jako takový je první v České republice, který se snaží o řešení celospolečenského problému šikany. Užívanou zkratkou názvu projektu Minimalizace šikany je MIŠ. Důvodem pro jeho vznik je vysoký výskyt šikanování na školách, ale i neznalost šikany a nepřipravenost ze strany pedagogů pro boj s ní. Cílem projektu Miš je zejména zvýšit informovanost pedagogů o problematice šikanování a předat jim ověřené nástroje a postupy pro práci s touto problematikou. V podstatě jde o vytvoření vhodných podmínek pro zavádění Českého školního programu, který popsal a experimentálně ověřil garant projektu PhDr. Michal Kolář. Tento program formuloval prostřednictvím 13 provázaných komponent, které má obsahovat každý speciální celoškolský program proti šikanování, aby byl úspěšný.

1. Společné vzdělávání pedagogů a supervize odborníků,
2. vytvoření užšího realizačního týmu v rámci školy,
3. zmapování situace ve škole a motivování učitelů ke změně,
4. společný postup pedagogů i rodičů při řešení případů šikany,
5. prevence ve třídnických hodinách,
6. prevence ve výuce (občanská výchova),

7. prevence ve školním životě mimo výuku (různé akce - celodenní, vícedenní aj.),
8. účinný ochranný režim (dozory, třídní pravidla aj.),
9. spolupráce s rodiči,
10. školní poradenské služby,
11. spolupráce se specializovanými zařízeními,
12. dobré vztahy se školami v okolí,
13. průběžné vyhodnocování situace ve škole.

Projekt Minimalizace šikany je finančně náročný. Je potřeba asi 2000 Kč na osobu, kdy se do projektu zapojuje 10 členů pedagogického sboru z jedné školy (včetně ředitele). Zapojení jedné školy do projektu tak vychází zhruba na 200 000 Kč. Zahrnuje to jídlo, přespání a pomůcky. Projekt vznikl za finanční podpory právě Nadace O2 (viz Příloha 1), která sponzorovala pilotní fázi. Její příspěvek činil 15 miliony korun. Jeho pilotní fáze projektu se uskutečnila v období od 30. srpna 2005 do 31. prosince 2007.

Pro organizaci projektu byla oslovena organizace Aisis (viz Příloha 2). Po jejím zapojení začali vznikat plány pilotní fáze projektu. Aisis oslovila školy ze své databáze, se kterými již dříve spolupracovali na různých projektech. Pro velký zájem oslovených škol byly vybrány ty, které se již vlastním způsobem pokoušeli o boj proti šikanování a nastolení bezpečného klimatu školy. Pro pilotní fázi projektu, která se uskutečnila ve dvou etapách, bylo vybráno 17 základních škol. Školy zapojené v 1. etapě projektu:

- Základní škola Josefa Bublíka, Bánov
- Základní a mateřská škola Chraštice
- Základní škola Kostelec na Hané
- Základní škola J. A. Komenského, Lysá nad Labem
- Základní škola Hanspaulka, Praha
- Základní škola Prušánky
- Základní a mateřská škola Boženy Němcové, Přerov
- Základní škola Slatiňany
- Základní škola Velké Němčice

Školy zapojené ve 2. etapě projektu:

- Základní mateřská škola Chanovice

- Základní škola Na Šumavě, Jablonec nad Nisou
- Základní a mateřská škola Norská, Kladno
- Základní škola Kraslice
- Základní škola Moravské Budějovice
- Základní škola Rodinná, Plzeň
- Základní škola K cihelně, Praha- Satalice
- Základní škola Strážnice

Z těchto škol se vzdělávacích modulů zúčastnilo 205 pedagogů, dalších asi 300 pedagogů byla ovlivněna zapojenými pedagogy.

Lektorský tým je tvořen 12 certifikovanými lektory¹⁰⁶, kteří prošli školením pod vedením odborného garanta projektu PhDr. Michala Koláře. Toto školení obsahovalo 6 vzdělávacích modulů zaměřených na sledování a analýzu videozáznamů; nácvik jednotlivých technik a jejich prožití na vlastní kůži; řízené rozhovory a následné diskuse na dané téma; aktivní podíl na jednotlivých částech projektu. Úkolem tohoto týmu je vzdělávat pedagogy a pomáhat jim v rámci konzultací vytvořit a zavést program proti šikanování pro konkrétní školu.

V současnosti probíhá školení nových lektorů. Důvodem toho je, že problematika je velmi rozšířená. Tito budoucí lektoři jsou školeni současnými lektory a následně

¹⁰⁶ Tento tým je tvořen:

Mgr. Helenou Adamusovou - okresní metodik prevence sociálně nežádoucích jevů,

Mgr. Markéta Bajerová - vedoucí střediska výchovné péče,

Mgr. David Čáp - vedoucí ambulantního oddělení střediska výchovné péče,

Mgr. Jarmila Červenková - sociální pracovnice a speciální pedagog střediska výchovné péče,

PhDr. Petr Hrouzek - vedoucí Programu následné péče, CPPT o.p.s. v Plzni,

Miroslav Gažák - vychovatel ve středisku výchovné péče a učitel hudby,

Mgr. Renata Ježková - speciální pedagog střediska výchovné péče,

Mgr. Jiří Malěř - etoped v Dětském diagnostickém ústavu v Hradci Králové,

PhDr. Zdeňka Marková - vedoucí a psycholog střediska výchovné péče,

Mgr. Milena Mikulková - lektor a odborný poradce v oblasti sociálně pedagogického poradenství a služeb,

Mgr. Karel Opravil - vedoucí a moped ve středisku výchovné péče,

Mgr. Renata Vordová - samostatně podniká jako lektorka a konzultantka.

na to se účastní seminářů Programu Minimalizace šikany jako účastníci. Tak si utvrzují své poznatky, dozvídají se poslušnost témat během školení.

7.5 Průběh a realizace projektu

Úvodního měření výskytu šikany na těchto školách se zúčastnilo 1358 žáků (2. stupeň základní školy). Výsledek tohoto měření ukázal, že asi 40 % žáků na školách bylo šikanováno a 21 % žáků je šikanováno každý den. Přes 44 % se stalo svědkem šikanování. K nejčastějším formám patří pomluvy, posmívání, a nadávky. S fyzickou šikanou se setkal každý desátý šikanovaný žák. Dále z tohoto měření vyšlo najevo, že agresor je ve 34 % případů jeden a ve 24 % případů šikanování jsou dva. Častěji šikanují chlapci (68 %) než dívky (20 %). Pomoc přišla nejčastěji ze strany třídního učitele nebo kamaráda (shodně vyšlo 25 %), ve 12 % přišla pomoc ze strany rodičů. Bohužel ve 21 % případů se nedostalo oběti žádné pomoci. Šikanovaní žáci se nejčastěji svěřují kamarádům (45 %) a rodičům (39 %).

Výsledky tohoto měření výskytu šikanování se podobají výzkumům v letech 1999 a 2001, které byly provedeny různými týmy a odlišnými metodikami, a tím jsou tyto výsledky potvrzeny.

Počáteční dotazníkové šetření bylo a je prováděno na těchto školách při jejich vstupu do projektu, aby se zjistilo, zda se děti se šikanou již setkali. Není určeno přesně kdy. Nezáleží na tom, jestli je provedeno měsíc před začátkem nebo až začátkem školení pedagogů. Dotazník do škol poskytl Dr. Michal Kolář (viz Příloha 3).¹⁰⁷

Také pedagogové účastníci se projektu vyplňují dotazník na téma šikana během semináře modulu A, který poskytl také Dr. Michal Kolář (viz Příloha 4).¹⁰⁸ Tento dotazník je zaměřen na úroveň jejich teoretických znalostí o problematice šikany; postoje, které k šikaně zaujímají; závažnost, kterou šikaně na vlastní škole přikládají; jejich schopnost rozpoznat příznaky šikany; jejich připravenost na odhalení šikany v

¹⁰⁷ KOLÁŘ Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, str. 224-225

¹⁰⁸ Tento dotazník není uveden v žádné odborné knize. Občanské sdružení Aisis disponuje právem využívat tento dotazník v rámci projektu Minimalizace šikany od Dr. Michala Koláře, který je jeho autorem a garantem projektu.

rámci třídy/školy; jejich dovednost správným způsobem řešit konkrétní případy šikany.

V tomto průzkumu v pilotní fázi projektu dokázalo správně odpovědět pouze 7% pedagogů. Částečně správně (Jejich řešení není zcela bezpečné a účinné je pouze v některých případech) odpovědělo 16% pedagogů. Na otázku věnované popisu krizového scénáře při výbuchu tzv. "školního lynčování" odpovědělo před absolvováním projektu celých 93% špatně nebo neodpovědělo, 5% odpovědělo částečně správně a pouze 2% pedagogů odpovědělo zcela správně.

Školení pedagogů probíhá ve 4 vzdělávacích modulech. Každý z těchto modulů trvá dva dny. Během vzdělávacího modulu A až C jsou učitelé z různých škol namíchaní v různých skupinách. Ředitelé se zástupci tvoří skupinu zvlášť. Práce ve skupinách během vzdělávacích modulů je zaměřena na témata: bezpečné klima ve škole, otevřená komunikace, účinné a bezpečné řešení počátečních i pokročilých šikan. Přednášky jsou doplňovány výzkumnými daty o výskytu šikanování, zážitkovými aktivitami, modelovými situacemi, nácvikem scénářů a příklady z praxe lektorů. Praktické příklady jsou zaměřeny k orientaci v násilí a šikanování, porozumění teorii šikanování i na prostředky k pochopení metodiky základních metod a zvládnutí intervenčních technik. V modelu D pracují učitelé z každé školy se svým vedením a lektorem samostatně. V jeho průběhu se práce orientuje na vytváření vlastního speciálního programu proti šikanování pro konkrétní školu. Cílem těchto modulů je poskytnout dostatek informací pedagogům k rozeznání šikany od běžného škádlení, rozeznání stádia šikany, a zda se jedná oběžnou či neobvyklou formu šikany. Dále posílit schopnosti pedagogů poskytnout první pomoc při počátečních stádiích šikany, vyšetřit podstatu situace a pracovat se třídou, ve které došlo k šikaně. Pro případ, kdy dojde k šikaně, by měli pedagogové umět taky odhalit šikanu v pokročilých stádiích a následně vytvořit i speciální preventivní program.

Po vzdělávacích modulech následuje etapa 4 měsíčních konzultací. V září 2006 tyto konzultace zahájilo prvních 9 škol z pilotní fáze projektu. Ve školním roce 2006/2007 prošlo vzdělávacími moduly a konzultacemi dalších 8 škol z pilotní fáze. Podstatou těchto konzultací je, že lektor jezdí na určitou školu a pomáhá tam při zavádění vlastního školního programu proti šikanování a s tím souvisejících změn do

školní praxe. Každá škola vychází z vlastních podmínek a utváří „svůj“ způsob, jak pracovat se šikanou. Programy zahrnují prevenci, změny ve výuce (např. začlenění témata šikany) a konkrétní kroky, které je třeba udělat, když dojde k odhalení šikany. Při prevenci je kladen důraz na komunikaci s žáky i rodiči (např. dny otevřených dveří, vzájemné informování aj.), pozorování, všímání si změn v dětském kolektivu, rozvoj pozitivních vztahů v kolektivu, preventivní spolupráci se servisními zařízeními a orgány v trestním řízení, také pravidelná a otevřená komunikace mezi jednotlivými pracovníky školy, vytipování a sledování rizikových míst.

Ukázka kroků při odhalení šikany v konkrétní školní praxi:

1. Jakékoliv náznaky nevhodného sociálního chování jsou brány vážně,
2. vedou se diskrétní rozhovory s obětí či informátory,
3. zajistí se bezpečnost oběti,
4. informuje se třídní učitel a kdokoliv z užšího realizačního týmu,
5. najdou se vhodní, seriózní svědci, od kterých jsou získány diskrétně informace, popřípadě konfrontací jejich svědectví (Zásadou je, že nikdy neprobíhá vyšetřování veřejně!),
6. svolá se užší realizační tým,
7. provede se rozhovor s agresory,
8. nesmí dojít ke konfrontaci oběti s útočníky,
9. svolá se výchovná komise (porada sboru),
10. informují se rodiče (Zásadou je, že se nesmí konfrontovat rodiče oběti a útočníka!),
11. pracuje se s třídou.

7.6 Úspěchy a výstupy projektu

Druhé dotazníkové šetření bylo prováděno až na konci obou etap pilotní fáze projektu a to na konci června 2007. První skupina škol měla o dost výraznější výsledky oproti druhé skupině škol. Výsledky v druhé skupině nebyly příliš rozpoznatelné. Z těchto poznatků tedy vyplývá, že úspěchy jsou očekávány v řádu několika let. Podmínkou úspěchu je také, aby byli pedagogové zcela odhodláni a měli opravdový zájem na tom situaci na jejich škole změnit, co se týká šikanování.

Na výsledcích se ukázalo snížení projevů u psychických forem šikan o 29% a u fyzických forem o 40%. Počet šikanovaných dětí poklesl z původních 376 na 290. To znamená, že po roce působení projektu bylo v prvních školách o 21% méně dětí šikanováno, což ve svém důsledku znamená, že program projekt Minimalizace šikany splnil svůj hlavní cíl.

Také u učitelů je zřejmá mnohem větší připravenost a schopnost sledovat, reagovat a předcházet projevům šikany. První pomoc při řešení šikany mělo na začátku špatnou odpověď 71% a po necelém roce toto číslo kleslo na 16% (pokles byl tedy o 55%). Částečná odpověď od počátečních 16% se zvýšila o 22% na 38%. Správné odpovědi byly častější o celých 40%, kdy na počátku odpovědělo správně pouhých 7% a po roce 47%. Odpověď na konci pilotní fáze již nikomu nechyběla.

Vyvrcholením projektu Minimalizace šikany byla konference a dalo by se o ní říci, že její výsledek předčil očekávání. Konference se konala v reprezentativních prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 21. listopadu 2007. Konference měla za úkol představit výsledky tříletého projektu odborné veřejnosti a médiím. Dalším jejím úkolem bylo vyvolat diskusi politiků a odborníků na téma postupu proti školnímu šikanování. Zaměření dopoledního programu bylo na závažnost a rozsáhlost problému šikany, strategie řešení a prevence šikanování z pohledu MŠMT, zkušenosti s prevencí šikany na úrovni kraje, dále systémem prevence na určité škole. Tento dopolední program byl prolínán promítáním skutečných dětských příběhů. Tyto filmy byly doplněny komentáři několika poslankyň, naživo se k nim vyjadřovali i hosté na konferenci. Odpolední program byl věnován představení rolí jednotlivých institucí při řešení šikany na školách. Pro zpestření v předsálí probíhala výstava "Postavme se šikaně!". Tato výstava měla i svůj úkol, který spočíval v motivaci pro zamyšlení se účastníků konference nad následky šikany na obětech. Také je měl motivovat, aby si sáhli do svého svědomí a začali na problém šikany reagovat.

Po této konferenci vzniká Iniciativa proti šikaně. Jedná se o neformální seskupení klíčových osobností a zástupců organizací a institucí, které usilují o účinné a systematické omezování výskytu šikany na školách. Záštitu nad ní převzali pan Walter Bartoš, předseda výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu poslanecké sněmovny parlamentu ČR a pan Jindřich Kitzberger, náměstek ministra

školské. Posláním Iniciativy proti šikaně je zvyšovat obecné povědomí o problematice šikanování, snižovat šikanu na školách a prosazovat potřebné legislativní změny. Pan Walter Bartoš se vyjádřil k problematice šikanování na školách: „*O společenské závažnosti tohoto tématu a jeho neblahých dopadech již dnes nikdo nepochybuje. Věříme, že klíčové je jasné vymezení a pojmenování problematiky a vzdělávání pedagogů.*“

Úspěch projektu také značí ocenění Fóra dárců Telefónice O2 za Výjimečný projekt Minimalizace šikany, který realizuje prostřednictvím své firemní nadace. Zaměstnanci společnosti Telefónica O2 také ocenili prostřednictvím interního hlasování projekt Minimalizace šikany jako jeden z nejpřínosnějších projektů Nadace O2.

V srpnu 2007 začala fungovat na webových stránkách projektu internetová poradna. Za prvních pět měsíců jejího provozu dostalo odpověď 135 tazatelů. Za rok 2008 bylo dotazů 275 a v roce 2009 se počet dotazů zvýšil na 342. Z toho vyplývá, že webová poradna je zavedená a využívaná služba. Velké množství tazatelů komunikovalo s poradnou opakovaně o vývoji své situace. Dotazy do poradny zasílají svědkové i oběti šikany, rodiče šikanovaných dětí i učitelé (s otázkou jak řešit situaci v kolektivu dětí). Dotazy jsou anonymní a identita tazatele je chráněna, na dotazy odpovídají odborníci, spolupracovníci projektu. Poradna na webových stránkách je trvale v provozu.

Takovým výstupem i úspěchem bylo, když Nadace O2 zrealizovala v roce 2007 rozsáhlou mediální kampaň, prostřednictvím níž bylo za úkol podat informace široké veřejnosti o závažnosti problému šikany a zároveň účastníkům šikany a jejím rodičům nabídnout pomoc (viz příloha 5 - plakáty). Kampaň byla díky partnerům zrealizována zdarma. Ohlasy na tuto kampaň bylo desetinásobné zvýšení návštěvnosti webových stránek projektu, zvýšení počtu hovorů na téma šikana na Lince bezpečí¹⁰⁹ (její konzultanti byli také proškoleni lektory projektu) a zvýšená vytíženost internetové poradny.

¹⁰⁹ Linka bezpečí provozuje jedinou celostátní bezplatnou linku na pomoc dětem.

7.7 Pokračování projektu po pilotní fázi

Po ukončení pilotní fáze v roce 2008 byly rozeslány letáčky (pro rodiče, učitele a rozvrhy pro žáky - viz přílohy 6-8) do škol a pořádán jednodenní informační seminář. Součástí tohoto semináře byla také pracovní dílna, ve které byla možnost vyzkoušení praktických věcí. Opět byly obeslány školy z databáze občanského sdružení Aisis Tento seminář byl brán jako taková tzv. ochutnávka a zúčastnilo se ho 10 krajů (Moravskoslezský, Zlínský, Olomoucký, Jihomoravský, Plzeňský, Karlovarský, Liberecký, Jihočeský, Vysočina, Středočeský). Na tomto semináři se školy dozvěděly bližší informace k projektu, např. jaký je jeho obsah. Mimo jiné byly školy také upozorněny na to, že délka jejich zapojení do projektu by byla asi rok. Po této ochutnávce se projevil zájem asi 130 škol (v ČR máme 4200 škol) o zapojení do projektu.

Pro pokračování projektu byla potřeba shánět finanční podporu i z jiných zdrojů, než jen u Nadace O2. K získání financí vedou dvě cesty. Jednou z cest pro získání financí je žádost k zřizovatelům škol, aby to svým školám zaplatili. Bohužel, většinou se setkávají s negativní reakcí (magistrát disponuje s penězi v řádu 100 000). V roce 2009 uspěli u Magistrátu města Zlín, Magistrátu města Olomouc a u Městského úřadu města Tábora.

Druhou cestou jsou žádosti o různé granty. Pro získání grantů jsou vypracovávány různé projekty i školami, které se do Minimalizace šikany zapojují. Za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy získali grant z Evropských sociálních fondů ve výši 47 milionů Kč, který umožní projít Programem Minimalizace šikany zhruba 56 školám a 600 pedagogům. Těchto 56 škol je v plánu projektu od února 2010 do června 2012.

V současné době probíhají současně semináře na Moravě i v Čechách. Z Moravy jsou zapojeny školy:

- Základní škola Šumperk, Hanácká
- Základní škola Olomouc - Nemilany, Raisova
- Základní škola Olomouc - Droždín, Gagarinova
- Základní škola Přerov - Trávník
- Evropská základní škola Brno, Čejkovická
- Základní škola Zlín, Okružní

- Základní škola Emila Zátopka Zlín, Štefánikova
- Základní škola Zlín, Komenského II

A z Čech:

- Základní škola Dochov, Okružní
- 14. základní škola Plzeň, Zábělská
- 28. základní škola Plzeň, Rodinná
- Základní škola Žatec, Komenského
- Základní škola Měčín, Školní
- Základní škola Lomnice, Školní
- Masarykova základní škola Plzeň, Jiráskovo náměstí
- Základní škola Lázně Kynžvart, Lázeňská
- Základní škola Hrádek u Rokycan, Chylická
- Základní škola Teplá, Školní

Já jsem se zúčastnila se vzdělávacích modulů A, B spolu se školami z Moravy v termínech 12. - 13. února 2010 a 19. - 20. března 2010. Školení probíhá v hotelu Jana v Přerově. Konají se zde i vzdělávací moduly C, D v termínech 9. - 10. dubna 2010 a poslední 21. - 22. května 2010.

Před zahájením modulu A v kongresovém sále hotelu Jana, proběhla evidence účastníků a jejich rozřazení do skupin. Skupin je celkem 5, každá z nich je označena jinou barvou. V čtyřech skupinách jsou namíchaní učitelé ze všech 8 škol. Pátá skupina je tvořena zástupci a řediteli škol. V rámci zahájení proběhlo přivítání, drobné pohoštění a představení lektorů a organizátorů. Po té se účastníci rozešli do skupin, kam patří. Já jsem byla zapojena do skupiny označené modrou barvou, ve které vedly školení Mgr. Helena Adamusová a Mgr. Renata Ježková. Dále se do této skupiny zapojili i dva budoucí lektoři, Gabriela Šustková a Petr Dřínovský. Tito dva již prošli školením pro lektory a nyní se účastní vzdělávacích modulů pro učitele, aby nabrali zkušenosti.

Organizačně školení na modulu A v pátek 12. února 2010 bylo rozděleno do 5 bloků po hodině a půl s přestávkami (viz Příloha 9). První blok byl spíše věnovaný seznámení účastníků mezi sebou. K tomu byly využity seznamovací techniky, kdy si například učitelé „hráli“ na reportéry ve dvojicích a následně představovali toho druhého. Jinak páteční školení bylo zaměřeno bezpečné klima školy a s tím

související pravidla třídy. Většinou zkoušejí lektory rozdělit učitele do skupinek, ve kterých následně plní různé úkoly (např. co si představují pod bezpečnou školou z pohledu žáka, učitele, rodiče a ředitele).

Sobota 13. února 2010 byla rozdělena do 4 vzdělávacích bloků, opět po hodině a půl s přestávkami. Na konci prvního bloku vyplnili účastníci dotazník pro pedagogy zjišťující jejich vědomosti a zkušenosti s šikanou. Tento den školení byl zaměřen na to, co je to šikana, rozdíly mezi šikanou a škádlením, znakovost šikanování, varovné signály. Jednoduše řečeno, druhý den už se účastníci ponořili do problematiky šikanování. Opět bylo školení prokládáno různými technikami či aktivitami, které mohou učitelé využít. Také se objevila zase práce ve skupinkách, kdy se nějakého výsledku měli dobrat sami učitelé a lektorky je popřípadě doplnily. Na konci tohoto dne proběhla zpětná vazba, kdy se lektorky optaly, co si nového odnášejí účastníci z prvního vzdělávacího modulu. Také byl zadán „domácí úkol“ účastníkům do příštího setkání:

1. Pozorovat varovné signály nemocného chování ve své třídě,
2. zkusit rozlišit přímé a nepřímé varovné signály tohoto chování.

Vzdělávací modul B probíhal v pátek 19. března organizačně stejně. Opět byl rozdělen do 5 bloků o hodině a půl s přestávkami, které ovšem byly na přání účastníků prodlouženy. Na začátku lektorky shrnuly, co bylo obsahem prvního vzdělávacího modulu a na to navázaly. Nejdříve začaly tématy, která měla být obsažena v modulu A, ale nedošlo na ně. Mezi ně patřila témata: typy šikany, agresor a oběť. V průběhu dne se také zeptaly lektorky, zda zpozoroval někdo ve své třídě varovné signály šikanování („domácí úkol“). Obsahem modulu B je: podmínky, příčiny a výskyt šikanování, trojrozměrný pohled na šikanu, stádia šikanování, možnosti řešení počáteční šikany a odhad závažnosti. V pátek se stihly první tři témata a část čtvrtého. Opět bylo školení prokládáno případy z praxe a různými technikami. Na tomto modulu byl již také večerní program zaměřený na problematiku šikanování. Tímto programem byl v tomto případě film promítaný v kongresovém sálu. Byl to film s názvem Náš vůdce, o kterém se Mgr. Renata

Ježková vyjádřila: „*Dlouho jsem už neviděla film, ve kterém by bylo tak dobře vidět vývoj šikanování. Jsou v něm velmi dobře zachycena vývojová stádia.*“¹¹⁰

Projekt MIŠ není pouze program MIŠ, do kterého je zapojeno 130 škol. Ale je to také vývoj, to znamená, jak se posunout dál. Například v plánu na rok 2010 byl výzkum kyberšikany.¹¹¹ Chtějí prozkoumat metodiku a možnosti řešení. Další součástí MIŠ je osvěta, v jejímž rámci probíhají kampaně. V roce 2008 bylo mezi aktivity také zařazená aktivita, kdy děti tvořili samy reklamní kampaň. Zúčastnilo se 10 ze 17 pilotních škol. Tato reklamní kampaň nesla název Stop šikaně a každá škola vypracovávala audio, video nahrávky a letáčky. 15. 01. 2009 proběhlo finále a plakát vítězů šel do tisku.

Do budoucna je v plánu rozšířit působnost projektu i na střední školy, u kterých se projevil zájem o jejich zapojení. Dále se je v počáteční fázi vyzdvihnout projekt Minimalizace šikany na mezinárodní úrovni. Zatím se poohlížejí po organizacích, se kterými by mohlo dojít ke spolupráci, a které by pro ni byly vhodné.

¹¹⁰ Tento film pojednává o týdenním projektu, v jehož rámci se rozhodne učitel vyzkoušet pokus, kterým by zhmotnil studentům počátek diktatury. Ten se ovšem zvrhne a on už jen nestihne zastavit v čas.

¹¹¹ Konference k výsledkům výzkumu kyberšikany mezi dětmi se uskutečnila 16. 02. 2010. Na ní byly prezentovány zkušenosti dětí s kyberšikanou, jak ji řeší a komu se svěřují, co si myslí o kyberšikaně učitelů a jak funguje v této oblasti škola. Tento výzkum probíhal půl roku a ve výsledku se zjistilo, že 60% dětí pojem kyberšikana vůbec nezná nebo mu nerozumí, pouze 19% dětí se o ní dozvědělo ve škole a 8% se s ní svěřilo učitelům. Výzkum kyberšikany také potvrdil souvislost s klasickou šikanou a klimatem ve třídě.

Závěr

V průběhu zpracovávání této práce jsem se snažila potvrdit myšlenku, že šikánování je velmi závažné a aktuální téma. Záměrem teoretické části této práce bylo poukázat na projevy šikany a jejich možné řešení.

K úspěšnému řešení, nápravě i prevenci jsou podstatné postoje školy a pedagogů. I když se nejspíš nikdy nezdaří šikanu zcela vymítit, tak i přesto je v kompetenci učitele snaha ji předcházet. V rámci prevence by měl pedagog umět pracovat se skupinou, třídou. Dávat dětem možnost volby a prostoru pro vyjádření názorů vede k posílení třídní komunity, čímž se posilují i vztahy mezi dětmi.

Pro řešení je základem připustit si možnost existence šikany a vědět, jak jí čelit. K získání vědomostí i zkušeností s řešením šikany existují různé kurzy a školení pro učitele. Na jeden z nich je zaměřena praktická část.

Projekt občanského sdružení Aisis a Nadace O2, Minimalizace šikany, bych zhodnotila jako úspěšný, což bylo cílem praktické části. Poukazují na to výsledky dotazníků pro žáky i učitele z pilotní fáze projektu. Z nich je zřejmé, že se frekvence šikany mezi žáky snížila. Nejedná se o výsledky, které by se dostavily během pár dní. Dosáhnout snížení frekvence šikánování vyžaduje dlouhodobé působení a snahu. U učitelů naopak po absolvování vzdělávacích seminářů vědomosti o šikaně stoupli. Na začátku téměř měly tři čtvrtiny respondentů špatnou odpověď k otázce věnované první pomoci. Na konci nikomu nechyběla odpověď a správné odpovědi byly častější skoro o 40%.

Na úspěch upozorňuje i zájem středních škol, které nebyly osloveny. Také skutečnost, že se projekt vyvíjí a snaží se o zapojení nových částí a rozšíření své působnosti, svědčí o úspěchu.

Myslím si, že by se mělo více motivovat školy k zapojení do projektů tohoto typu. Hlavní překážkou pro tento projekt i řešení šikany je skutečnost, že je mezi námi stále mnoho lidí, kteří v šikaně nevidí opravdový problém nebo před ní zavírají oči.

Seznam literatury

1. ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 99 s. ISBN: 80-7178-808-2.
2. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. 197s. ISBN:80-86642-08-9.
3. BOURCET, Stéphane a GRAVILLON, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě-- : praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 71 s. ISBN: 80-00-01552-8.
4. ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999. 204 s. ISBN: 80- 902614 – 1 – 8.
5. ČERNOCH, Felix. *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 1997. 94 s. ISBN: 8086049140.
6. ELLIOTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN: 8071780340.
7. ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. 1. vyd. Praha: Amulet, 2000. 126 s. ISBN: 80-86299-22-8.
8. FIELDOVÁ, Evelyn. *Jak se bránit šikaně*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2009. 312 s. ISBN: 978-80-249-1167-2.
9. GAJDOŠOVÁ, Eva a HERÉNIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 325 s. ISBN: 80-7367-115-8.
10. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. 256 s. ISBN: 80-7367-014-3.
11. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN:80-7178-123-1.
12. KOLÁŘ, Michal. *Školní šikanování: sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*. 1. vyd. Praha: Společenství proti šikaně, 2004. 73 s. ISBN: 8023929941.
13. KOUKOLÍK, František a DRTILOVÁ, Jana. *Zlo na každý den*. 1. vyd. Praha: Galén, 2001. 390 s. ISBN: 80-7262-088-6.
14. KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 151 s. ISBN: 80-7178-945-3.

15. LABÁTH, Vladimír a kol. *Riziková mládež*. 1. vyd. Praha: sociologické nakladatelství, 2001. 157 s. ISBN: 80- 85850- 66- 4.
16. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN: 978-80-247-2310-5.
17. *Minimalizace šikany*. 1. vyd. Kladno: Občanské sdružení Aisis, 2008. 68 s. ISBN: 978-80-904071-2-1.
18. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha: Portál, 2001. 328 s. ISBN: 80-7178-579-2.
19. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002, 399 s. ISBN: 80-7367-047-X.
20. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN: 80-7178-049-9.
21. SKOPALOVÁ, Jitka a KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Deviace a sociálně patologie: Vybrané jevy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN: 978-80-244-1698-4.
22. ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. 1. vyd. Hradec Králové: LÍP, 2001. 24 s. ISBN: 80-902289-5-X.
23. VÁGNEROVÁ, Kateřina a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 147 s. ISBN: 978-80-7367-611-7.
24. WEBSTER-DOYLE, Terrence. *Proč mě pořád někdo šikanuje?: rady jak zvládat malé tyrany*. 1. vyd. Praha: Pragma, 2000. 144 s. ISBN: 80-7205-804-5.

Legislativní dokumenty:

1. *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, č. j. 20 006/2007-51. 2007.
2. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, č.j. 24 246/2008-6. 2001.

Internetové zdroje:

1. www.msmt.cz
2. www.minimalizacesikany.cz
3. www.aisis.cz

4. www.nadaceo2.cz
5. www.sikana.org
6. <http://socialni.praha.eu/jnp>

Seznam příloh

Příloha 1 - Nadace O2

Příloha 2 - Občanské sdružení Aisis

Příloha 3 - Dotazník určený pro žáky

Příloha 4 - Dotazník určený pro pedagogy

Příloha 5 - Plakáty

Příloha 6 - Leták pro rodiče

Příloha 7 - Leták pro učitele

Příloha 8 - Rozvrh pro žáky

Příloha 9 - Ukázka organizačního rozvrhu modulu A

Příloha 1

Nadace O2

Je nadací spadající pod společnost Telefónica O2 Czech Republic. Poskytuje finanční podporu dlouhodobě a systematicky. Touto podporou přijímá a vyjadřuje spoluzodpovědnost na vývoji společnosti. Navazuje svou práci na Nadaci Eurotel, jejíž vznik se datuje od roku 2002 (za svého působení rozdělila 120 miliónů korun).

Jako jedna z prvních se stala registrovanou firemní nadací v České republice, také je členem Fóra dárců - Asociace nadací. Dvakrát získala Telefónica O2 cenu VIA BONA za aktivity Nadace O2. VIA BONA je ocenění za dlouhodobou a systematickou podporu v obecně prospěšné činnosti.

Telefónica O2 se podílela na vzniku takzvané Dárcovské sms. Jedná se o rychlou možnost přispívat charitativním sbírkám pomocí mobilní technologie.

Posláním Nadace O2 je podpora projektů, které přímo nebo nepřímo přispívají ke zlepšování duševního i tělesného rozvoje dětí a mládeže, ochraně a rozvoji prostředí a komunit.

Její podpora je mířena projektům pro děti a mládež z celé České republiky (například projekty Miš - Minimalizace šikany, dostavba domova rodinného typu v Dubenci u Příbrami, Děti do ústavu nepatří, BERKAT DĚTEM a další). Dále poskytují pomoc prostřednictvím telekomunikačních technologií znevýhodněným občanům ČR. Do toho spadá Linka bezpečí, Dárcovská sms a Linka seniorů. Také zaměstnanci Telefónicy O2 přispívají dobrovolně účastí na aktivitách ve svém volném čase nebo finančně.

Mezi její dlouhodobé partnery patří např. občanské sdružení Zdravotní klaun, které se snaží napomoci úsměvu a dobré náladě nemocným dětem. Pomoc tomuto sdružení spočívala v rozvoji profesionality.

Mezi roky 2002 - 2007 byl realizován projekt Linka domů, jehož prostřednictvím dostávala dětská oddělení nemocnic po celé České republice mobilní telefony a O2 karty na volání dětí zdarma domů. Za tyto roky získala dětská oddělení 30 nemocnic telefony a kredity za více než 2 miliony korun.

Příloha 2

Občanské sdružení AISIS

Aisis vznikl v roce 1999, od té doby připravil a zorganizoval desítky projektů pro firmy, školy, volnočasové a neziskové organizace a státní instituce, kterými prošly desítky tisíc dětí, studentů i dospělých. Patří mezi neziskové organizace. Největší projekty realizuje ze získaných grantů ESF (Evropského sociálního fondu) a za podpory českých společností jako například Philip Morris ČR, T-Mobile, O2/Nadace O2, ČEZ a. s., GE Money Bank. Lidé z Aisis mají dlouholeté praxi s přípravou a realizací projektů a pomáhají školám a organizacím při přípravě záměru, vyplňování a podávání žádostí a následnou realizací.

Co konkrétně dělají? - pomáhají měnit školní kulturu a klima, poskytují lidem nástroje pro lepší fungování organizací, angažují se ve strategické podpoře společenské odpovědnosti firem, pomáhají školám a neziskovým organizacím při tvorbě a realizaci vzdělávacích projektů, vydávají odborné publikace, provází čtenáře školní praxí v měsíčníku Moderní vyučování a pořádají odborné konference a setkání.

Příklady úspěšných projektů Aisis

Projekt „Dokážu to?“ - Od roku 1998 se do něho zapojilo 9 900 osob z více než 4000 škol. Byl iniciativou pro zařazení osobnostní a sociální výchovy do průřezových témat nové školské reformy.

Projekt Paragraf 11/55 je zaměřen na zvýšení vědomostí o právu u dětí. Zúčastnilo se ho od roku 2001 více než 160 000 dětí a pedagogů základních škol z celé ČR.

Projekt Malé granty poskytuje studentům prostředky na realizaci nápadů a ukazuje jim, jak s nimi naložit. Bylo na něj rozděleno 1 320 000 Kč z Fondu T-Mobile v letech 2007 a 2008.

Projekt Spolupráce a důvěra dokázal vytvořit největší síť spolupracujících škol v Evropě (160 českých škol).

Co dále dělá?

- Aisis se věnuje vzdělávání po internetu. Provozuje e-learningové kurzy pro školy, neziskové organizace, menší firmy i státní správu.
- Natáčí vlastní výukové filmy a připravuje vzdělávací programy na CDrom.
- Vydává vlastní metodické publikace a měsíčník Moderní vyučování
- Pořádá velké konferenční akce, prestižní semináře a společenské akce

Příloha 3

Škola.....		
Datum Třída Pohlaví /chlapec, děvče/:		
.....		
Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá. Nepodepisuj se!		
Nepodepisuj se!		
1. Jsi rád(a) v této třídě?		
Oznámkuj známkou od jedničky do pětky:	1 2 3 4 5	
2. Máš ve třídě dobrého kamaráda?	Ano	Ne
3. Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení?	- jedničky a dvojky, případně samé 1	
	- několik trojek	
	- několik čtyřek	
	- jedna i více pětěk	
4. Patříš ve vaší třídě do nějaké party?	Ano	Ne
5. Jakou známku jsi dostal(a) na vysvědčení z chování?	- jedničku	
	- dvojku	
	- trojku	
6. Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?	Ano	Ne
7. Ubližoval nebo ubližuje někdo za třídy tobě?	Ano	Ne
8. Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtněš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy.)		
Ignorování – posměch – pomluvy – ponižování – nadávky – bití – fackování – kopání – rány pěstí		
Jinak – jak?		
9. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno:	- Téměř každý den	
	- Téměř každý týden	
	- Asi jednou do měsíce	

10. Kde se to děje? Ve třídě - na chodbě - v šatně - na WC - v jídelně - v družině - cestou do školy nebo ze školy - v tělocvičně - na hřišti Pokud jinde, tak kde?		
11. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec, nebo dívka?		
	Dívka	Chlapec
Kolik je těch, kteří ti ubližují?	1	1
	2	2
	3	3
	Více než 3	Více než 3
12. Ubližuje ti někdo ze školy?	Ano	Ne
13. Jak ti ubližují? (Stačí, když zaškrtněš to, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy.) Ignorování — posměch — pomluvy — ponižování — nadávky — bití — fackování — rány pěstí — kopání Jinak — jak?		
14. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno:	- Téměř každý den	
	- Téměř každý týden	
	- Asi jednou do měsíce	
15. Kde se to děje? Ve třídě — na chodbě — v šatně — na WC — V jídelně — V družině — cestou do školy nebo ze školy — v tělocvičně — na hřišti Pokud jinde, tak kde?		
16. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec, nebo dívka?		
	Dívka	Chlapec
Kolik je těch, kteří ti ubližují?	1	1
	2	2
	3	3
	Více než 3	Více než 3
17. Řekl(a) jsi o tom někomu?	Ano	Ne
18. Pomohl ti ten, komu jsi to řekl(a)?	Ano	Ne
19. Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele?	Ano	Ne
20. Byl potrestán ten, kdo ti ubližoval?	Ano	Ne
21. Řekl(a) jsi o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?	Ano	Ne
22. Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?		

23. Jsi sám (sama), komu ve třídě nebo ve škole ubližují?	Ano	Ne
24. To, že ti někdo ubližuje, není správné, a jistě myslíš na to, proč tohle trápení máš zrovna ty. Řekli ti, proč ti ubližují? Nebo co si myslíš, že je k tomu vede, aby ti ubližovali?		
25. Zkusil(a) jsi se bránit?	Ano	Ne
26. Jak si myslíš, že by měl být potrestán někdo, kdo ubližuje jinému?		
27. Ubližuje ti někdo z jiné školy? Jak ti ubližují? Kolik jich je? Jak často se to děje?	Ano	Ne

Příloha 4

DOTAZNÍK K PROBLEMATICE ŠIKANOVÁNÍ pro frekventanty projektu MIŠ

Název a adresa pracoviště: Kód (nevypíňujte)
Pracovní funkce: Datum vyplnění
Délka pedagogické a psychologické praxe:
Žena - muž

1. Pokuste se napsat vlastní definici šikanování:

.....
.....

2. Nakolik si myslíte, že se šikana vyskytuje v našich ZŠ? Odhadněte, kolika procent dětí se týká:

.....

3. Považujete šikanování

za nedůležitou věc	za běžný problém	za vážný a nebezpečný problém
1	2	3

4. Který negativní jev považujete ve školách za vážnější a nebezpečnější než je šikanování?

Prosím, vypište:

.....
.....

5. Vyjmenujte, prosím, možné negativní následky šikanování:

.....
.....

6. Myslíte si, že umíte správně postupovat při řešení šikany?

Ano	Částečně	ne	nevím
1	2	3	4

7. Jestliže ano, kde jste získal/a znalosti a metodické zkušenosti?

/u časopisů, knih, televizních a rozhlasových pořadů, kursů, škol napište, prosím, název/

.....
.....

8. Kdybyste měl/a podezření na šikanování, jaký postup řešení byste zvolil/a?

Pokuste se vyjmenovat jednotlivé kroky:

.....
.....
.....

9. Pripouštíte nějakou formu šikanování ve vašem zařízení? Je u vás šikana aktuální problém?

ano	částečně	ne	nevím
1	2	3	4

10. Kolika procent dětí se šikana u vás asi týká?

.....

11. V čem vidíte hlavní příčiny šikanování ve školách?

.....
.....
.....

12. Máte vypracován nějaký minimální preventivní program proti šikanování?

ano	částečně	ne	nevím
1	2	3	4

13. Jaká opatření jste v rámci tohoto programu doposud udělali?

.....
.....
.....
.....

14. Mohou vám nadřízené orgány, například KÚ, MŠMT ČR nějak pomoci v prevenci šikanování?

Ano	Částečně	ne	nevím
1	2	3	4

15. Jak by měl vypadat krizový scénář při výbuchu brutálního skupinového násilí vůči oběti, tzv. „školního lynčování“?

ŠIKANOVÁNÍ

**Straší tě šikana?
Ublížíje někdo tobě nebo tvému kamarádovi?**

Neboj se o tom mluvit.

Šikana není nevinná hra. Není ostuda hledat pomoc, pokud tobě nebo tvému kamarádovi někdo ubližuje. Setkáš-li se se šikanou, promluv si s někým, komu důvěřuješ, nebo volej na bezplatnou Linku bezpečí 800 155 555.

Nadace O₂

P O M L U V T E

I Vaše dítě může prožívat horor

Promluvte si s ním!

40 % dětí základních škol se setkala se šikanou. Třeba se týká i vašeho dítěte a vy o tom ani nevíte. Neberte jí na lehkou váhu. Pokud získáte sebemenší podezření, kontaktujte pracovníky školy a spolupracujte s nimi na řešení. Více se dozvíte také na www.minimalizacesikany.cz.

Šikana je ve větší či menší míře na každé škole. Škola, která si je toho vědoma a pracuje na řešení, patří mezi osvícené! Škola, která výskyt popírá, signalizuje nebezpečí.

Příloha 6

Přední strana

I vaše dítě může být právě teď šikanováno

40 % dětí se ve škole setkala se šikanou.
Nedopusťte, aby někdo ubližoval i tomu vašemu!

Všímejte si změn v jeho chování. Mluvte s ním.

Využijte naší poradny na www.minimalizacesikany.cz. Pomůžeme vám.

Rodičovská linka 840 111 234

Rodičovská linka: pondělí, středa a pátek: 13 – 16 hod. úterý a čtvrtek : 16 – 19 hod.

Nadace O₂

Co byste určitě neměli přehlédnout v chování svého dítěte:

- Nenavštěvuje se s žádným spolužákem. Zdá se, že nemá kamarády.
 - Je smutné, nemluví o tom, co se děje ve škole.
- Je nesoustředěné a bez zájmu. Dochází k prudkému zhoršení prospěchu.
- Často si před odchodem do školy stěžuje na bolesti břicha nebo hlavy.
 - Chodí do školy nebo ze školy oklikami.
- Přichází domů s potrhaným oblečením, poškozenými věcmi nebo bez nich.
- Stále žádá o peníze, tvrdí, že je ztrácí nebo že musí ve škole stále něco platit.
 - Přichází domů hladové, i když mělo svačinu a koupený oběd.
 - Nedokáže uspokojivě vysvětlit různá zranění.
 - Odmítá chodit do školy, prosí, aby tam nemuselo.
- Nečekaně se u něj objeví záškoláctví nebo časté návštěvy lékaře.

To všechno mohou být varovné signály!

Naslouchejte svému dítěti, buďte mu oporou a v případě potřeby kontaktujte školu.

Tento leták vznikl v rámci celorepublikové kampaně Minimalizace šikany.

Nadace O₂

Šikana může být na každé škole. I na té vaší. Máte možnost to změnit.

Zjistěte, co se děje

- Pozoruje chování žáků a atmosféru ve třídě.
- Zjistěte si informace o šikaně.
- Konzultujte své pozorování s kolegy.
- Oznamte své podezření vedení školy a výchovnému poradci a domluvte se na jednotném postupu.
- Mezi dvěma oběma zjišťuje informace od nezaujatých svědků – spolužáků.
- Spojte se s rodiči oběti a pošťádejte je o spolupráci.

Jak poznáte, že se jedná o šikanu?

Všimněte si nepřímých znaků šikanování:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostřítní o něj najeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volán do mužstva mezi posledními.
- Během přestávek vyhledává blízkost učitelů.
- Měsí žák promluví před třídou, je nalitý, ustaráný.
- Pochází smutně, našťávně, stěračně, mladá blízko k pláči.
- Stěhá se uvnitř třídy.
- Jeho slovní projevůch se někdy nahlá a neoprávněně zhoršuje.
- Jeho učitel je pohoršený nebo znekliděný, připravuje rozřazení.
- Má za špičky najevě své věci.
- Stále poručá nějaké své věci.
- Omluva vysvětluje pokazení a ztráty věcí nebo používá nepřirozeně pododonné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Zadržuje vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Má odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Všimněte si přímých znaků šikanování:

- Posraněné poznámky na adresu žáka, pokokující přezdítky, nadávky, ponižování/ hrubé zářky na jeho účet.
- Kritika žáka, vřelý na jeho adresu, zejména promyšlené nepřátelským až nenávistným nebo pohrdavým tónem.
- Někdo na žáka, aby dával věcně nebo parázitní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Přikazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména promyšlené parovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Někdo na žáka, aby vykonával nemorální až tresně činy či aby se jich spoluděsnil.
- Honění, strkání, šouchání, řasy, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nepochybné, že je obět nepříjemná.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zjevně slabší a snaží se uniknout.

Devět kroků pro řešení počítačční šikany aneb Pedagogická chirurgie

1. Odhadněte závažnost ohrožení skupiny.
2. Zjistěte informace od oběti i spolužáků.
3. Najděte vhodné svědky.
4. Proveďte individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
5. Chraňte oběti šikany.
6. Proveďte rozhovor s agresory, případně konfrontační mezi nimi.
7. Svojejte výchovnou komisi.
8. Spolupracujte s rodiči oběti i agresorů.
9. Rozbейte situaci se třídou, dále sledujte a pracujte se vztahy.

Nejste v tom sami

Kdo vám může při řešení šikany pomoci?

- Středisko výchovné péče.
- Pedagogicko-psychologická poradna.
- Projekt Minimalizace šikany a jeho odborníci.
- Stručná linka bezpečí: www.linkabezpeciz.cz.
- Poradna na www.mhminimalizacesikany.cz.
- Adresy Internacionál ČR: www.amnesty.cz.
- Odborné informace o šikaně najdete také v publikaci dr. Michala Koldě Bolesti šikanování.

Prevence má smysl

Co vám k ní pomůže?

- Příprava a možnost, že šikana na vaší škole může být.
- Mluvíte se žáky z učitelů.
- Spolupracujete s rodiči.
- Vedeš zajištěnou výuku a zarážetelní školní program.
- Pozorujete, nasloucháte, podporujete pozitivní sociální klima.
- Vytváříte třídní mluva na škole.
- Pracujete s preventivními odborní šikanou.
- Náměte agresivní škony možných agresorů.
- Dávate možnost každému zabývat úspěšně.
- Přistupuje empatii mezi žáky.

Rozhodně se vyvarujte

- Konfrontace oběti a agresora
- Bagatelizace problému
- Rychlých řešení
- Řešení případů před třídou
- Protrazení Informačních zdrojů
- Neinformování rodičů
- Řešení bez pomoci dalších pedagogů

www.minimalizacesikany.cz

Zlú k vítězství stačí, když slušní lidé nedělají nic. *Taimud*

Nadace **O2**

Šikana není fér!

**Možná právě tobě nebo někomu ze třídy někdo otravuje život.
Promluv si o tom s člověkem, kterému věříš.**

To není bonzování! To je pomoc!

Rozvrh hodin										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Po										
Út										
St										
Čt										
Pá										

Zkus něco změnit!

Maš-li obavu se někomu svěřit, napiš do poradny na www.minimalizacesikany.cz
nebo zavolej na **Linku bezpečí**. Pomůžeme ti.

www.minimalizacesikany.cz

Linka bezpečí 116 111

Nadace
O₂

**Posmívá se ti někdo?
Bere a ničí tvé věci? Nadává ti, nebo tě dokonce bije?
A nebo se to děje někomu ze třídy?**

To všechno může být šikana.

Rozvrh hodin

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Po										
Út										
St										
Čt										
Pá										

Dospělí ti pomůžou.

Rekni o tom dospělému, kterému důvěřuješ (rodičům nebo třídnímu učitelí, jinému učitelí nebo vedoucímu kroužku).
Uřídí si budou vědět rady. Máš-li obavu se někomu svěřit, napiš do poradny na www.minimalizacesikany.cz
nebo zavolej na Linku bezpečí. Pomůžeme ti.

www.minimalizacesikany.cz
Linka bezpečí 116 111

Nadace
O₂

Nikdo nemá právo ti ubližovat
Posmívání, nadávání, bití – i to může být šikana.

Hledej pomoc u někoho, komu věříš.

www.minimalizacesikany.cz

Linka bezpečí 116 111

Nadace O₂

Příloha 9

Pátek 12. února

<i>9:00 - 9:15</i>	<i>společné přivítání</i>
<i>9:15 - 10:45</i>	1. blok semináře
<i>10:45 - 11:00</i>	<i>přestávka</i>
<i>11:00 - 12:30</i>	2. blok semináře
<i>12:30 - 13:30</i>	<i>oběd</i>
<i>13:30 - 15:00</i>	3. blok semináře
<i>15:00 - 15:15</i>	<i>přestávka</i>
<i>15:15 - 16:45</i>	4. blok semináře
<i>16:45 - 17:00</i>	<i>přestávka</i>
<i>17:00 - 18:30</i>	5. blok semináře
<i>od 18:30</i>	<i>večeře</i>

Sobota 13. Února

<i>od 7:00</i>	<i>snídaně</i>
<i>8:30- 10:00</i>	1. blok semináře
<i>10:00 - 10:15</i>	<i>přestávka</i>
<i>10:15 - 12:00</i>	2. blok semináře
<i>12:00 - 13:00</i>	<i>přestávka</i>
<i>13:00 - 14:30</i>	3. blok semináře
<i>14:30 - 14:45</i>	<i>přestávka</i>
<i>14:45 - 16:15</i>	4. blok semináře
<i>16:15 - 16:30</i>	<i>ukončení</i>
<i>16:30</i>	<i>odbytování, odjezd účastníků</i>